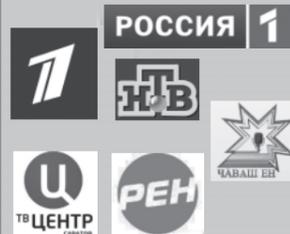

ХЫПАР

1925 сулхи
раштавāн
12-мешенчен
пусласа 1966
сулхи су
уйахеччен терлэ
ятпа тухнā,
«Хыпар» хаҗат
пуҗаравёпе 1996
сулхи кәрлачāн
20-мешенчен
тепёр хут тухма
пусланā

Ҙамрәксен хаҗаҗа

www.hypar.ru
molgazeta@rambler.ru

эрнеләх
Телепрограмма

16+

Чăваш Республикин Ҙамрәксен патшаләх премийән лауреаҗе
2016, юпа, 27, кәҗнерникун, 42 /6135/ №

Хакё ирёллэ

И.АЛЕКСЕЕВА сәнүкерчәк.

СЫРАҢТАРУ – 2017

«ХЫПАРА» – КАШНИ ҘЕМЬЕНЕ

2017 сулāн I сурринче илсе тāмашкāн

«ХЫПАРА» – 572,88 тенкёпе,

«ХЫПАР-эрнекуна» – 279,36 тенкёпе,

«ҘАМРӘКСЕН ХАҘАТНЕ»

333,36 тенкёпе

декабрь уйахән 26-мешёччен

кашни җыхāну уйрāмөнчех

сыраңтарасҗё.

Боксершāн ашшё – тёслёх

Вārҗā, ёҗпе спорт ветеранне Михаил Краснова халалласа ирттернё Х Пётём Раҗсейри турнирта Шупашкар каччи Андрей Андреев җентерни республика җысне җёклерё. «Асамат» ача-пāча спорт шкулёнчи рингра Тутарстанри, Мари Элти, Мордва Республикинчи, Пушкәртстанри, Чулхула облаҗёнчи тата Чăваш Енри спортсменсем виҗё кун āмәртнā. 64 килограмран җāmлрах виҗё категориянчи арҗынсен хушшинче Андрей Андреева җитекен пулман. Боксерсене СССР тава тивёҗлэ спорт мастерё, тёнче, Европа чемпионё Валерий Львов хакланā. җитёну тунā Андрейпа хаҗат тусёсене паллаштарāпәр.

Андрей – И.Н.Ульянов ячёллэ Чăваш патшаләх университетчён вырās, чăваш филологийән тата журналистика факультечён пёрремёш курс студентчё. Унта вāl журналист āсталāхне вёренет. Спортпа туслā каччā журналист профессийё енне туртāннине сынпа хутшāнма килёшнipe, җёнинне пёлме āнтāлнipe сālтавларё. Преподавательсем темāна лайāх уҗāмлатнине, интереслэ каласа кәтартнине палāртрё. Тёслёх вырāнне Амин Му-

хамад Эшкерата илсе кәтартрё. Андрея ют җёршыв литературы, коммуникаци вāрттāнлāхёле паллаштаракан предмет уйрāмах килёшесҗё. Боксер кёнеке вулма пёчёкренех юратнā: Шупашкарти 59-мёш вāтам шкулта вёреннё чухне вāl вуннāмёш класчен гуманитари енёпе āс пухнā. Кайран 38-мёш школа, спорт класне, куҗнā.

«Вёрентекенён чунёпе ача пулмалла»

Алла диплом илсенең вәл аҗта еҗе ырнаҗассине тўрех пәлнә – шула. Кун пирки нимә нле иккәленү те пулман. Ачасемпе пәр чөлхе тупасси самрақ педагога малтанах хәратнә. Канаши 2-мәш шулта /вәл хай те унта пәлү сукмакне такәрлатнә/ практика тухнә чухне шиклех туйәмә сирләнә. Кайран пике таван шулах еҗсеме ырнаҗнә. Акәлчан чөлхине Оля пәчәкрнех киләштернә, садик үсәмәнчех амәшә аҗа нумай сәмах вёрентнә. Шулта вәл юратнә предметсенчен пәри пулса тәнә. Канаши педколледжра профессии пәлөвә илнә чухне вәл акәлчан чөлхи профильне суйланә.

вәл ку утәма тума хәйман: самрақрах пулнә, «пиҗсе» җитмен. Кәҗал Учитель кунәнче Чакаҗ шуләнче концерт лартнә чухне хәрачасем Битлзән «Yesterday» юрипе сәна сине тухсан пурте тәләннә. Ара, хальччен ялти шулта кунашкал номер пулман!

– Хальхи ачасем, эсир шулта вёреннә чухнехипе танлаштарсан, улшәннә-и? – кәсәклантәм эпә.

– Эпир учительтен хәраттәмәр. Хальхи ачапәчан шиклех туйәмә пачах сук. Анчах вёрентекенпе вёренекен хушшинче чикә пулмаллах. Унсәрән вәсем әнсе сине хәпарсах лараҗсә. Сакашкәл ан пултәр тесен учителән хәйне тәрәс тытма пәлмелле, – уҗамлатрә Оля Алексеевна.

Паянхи вёрентекенён мәнлерех пулмалла? Сақ йиу тавра та каласрәмәр самрақ специалистпа. «Креативлә, пурнәсран юлмалла мар, хәйән предметне лайәх пәлмелле...» – йәлана кәнә савән йышши сәмахсене илтесе кәтнәччә. Сук, апла каламарә вәл: «Чунпа ача пулмалла пирән. Вёренекен чәрсәрланнине, аташнине әнланмалла, қаҗармалла. Хамәр та тахсан пәчәк пулнә вәт. Каланине пур чухне те итмен. Тен, ыттисенчен уйрәлса тәрас тесе хәрсәрланнә та. Ләпкәләхә сухатмасан, ансатрах пулсан ачасем учитель патне туртәнаҗсәх». Манән шухәшпа, чи кирлине пәләртрә вәл.

Алина ИЗМАН.
Автор сәнүкерчәкә.

ПРЕМЬЕРА

Хёвел айәнче ыраң җителәклә

К.В.Иванов җәллә Чәваш патшаләх академи драма театрә 99-мәш сезон уҗәлнә тәле «Пихампар чунә манра» мюзикл хәтәрлерә. Аҗа ЧР Пусләхән гранчәне лартнә. Сәна сине вәл юлан 20-мәшәнче тухрә. Либретто авторә – Владислав Николаев. Сәмах май, сыравсән, журналистан драматургири пәрремәш еҗә мар ку. Спектакльте икә тәнче – чәрчун тата этем – хирәстәрәвне, тусләхне, юратәвне, шанчәкләхне хускатнә, унта символпа нумай уҗә курнә. СССР Халәх артисчә Валерий Яковлев режиссер сакашкәл кәткәс, сав вәхәтрах кәсәклә, хайлава куракан патне җитерчә, автор калас тенә шухәша туллин уҗса пачә.

Хысак патне аманнә Пахмат килсе тухать. Вәл Чиперпи сүмне сүләхәтә, унпа пәрле хәрушсәр ыраңа тарасән. Пахмат йәрәпе сунарсәсем те ситәсә. Саркаш сәмиине сәлма хәйән йәвине таврәнәтә. Анчах кая юлнә әнтә: сунарсәсем Пахмата та, Саркаша та персе вәләрәсә. Чиперпи те тәхланран хәтәлаймаҗ.

Чәрчунсен кәтәвә арканатә, анчах сунарсәсенчен пәри хәйән патәнче үснә Саркаша пәлләса илет, аҗа

сәнчәрта усраншән қасару ыйтатә. Сунарсә Саркашән сурисене пәхса үстерме, ситәнсен вәсене ирәке яма сәмах паратә.

Мюзиклта хурләхлә, куҗсүль кәларакан самант чылай пулин те ыра уса сәнтернипе вәсәленет. Гимн евәр янәракан юрә та сақнах сирәплетет: сүтә хёвел айәнче пурин валли те ыраң пур, пәр-пәринпе киләшүре пурәннине нимән те ситмест.

Алина ИЗМАН.

Мюзиклта вялясси артистшән пәртте ансат мар: юрламалла, ташламалла, каласмалла тата... этеме те, чәрчунна та саврәнмалла. Зоя Александровән хореографийә, Юрий Григорьевән кәввисем, Светлана Зверевән костюмәсемпе декорацийә постановкәна илемлетәсә, чылайләхә асра юлма пуләшәсә.

Пихампар – халәх сәмахләхәнче каланә тәрәх, чәрчунсен кәтәвне сыхлакан турә.

Сунарпыратә. Чәрчунсен кәтәвне савәрсә илнә. Саркаш /Сергей Павлов/, сынсем патәнче читләрә үснәскәр, вәрманти тусәсене тыткәнран хәтәлма пуләшәтә. Кәтүпусә, Ватти /Аркадий Андреев/ аманса билет. Влашән сунанан хаяр Пахмат /Евгений Урдуков/ сәнә пусләх пулса тәрәтә.

Саркаш Чиперпи /Анна Кудряшова/ юрататә. Аҗа вәл кәтүрен уй-

рәлма, әмәтри хысак патне пурәнма чәнет. Чиперпи киләшет. Кәсәх вәсен сурасем сүт тәнчене киләсә. Вәсем телейлә, вялясә-кулаҗсә, инкек сывхарса килнине те сисмәсә.

Аякри хысак патне Асхарпа /Александр Демидов/ Сатвар ситәсә: сунарсәсем каллех вәсен кәтәвне савәрсә илнә-мән. Чәрчунсем пуләшу кәтәсә, Саркаша кәтәв ертсе пыма ыйтәсә. Пахмат иртәхсәх ситнә иккен, аҗа пула пәтәм кәтү хәрушләхә кәрсә үкнә. Ыра чунлә Саркаш тусәсене инкекрә пәрахса хәвараймаҗ. Йәвинчен тухса кайичен вәл Чиперпи сапла калатә: сунарсәсем килес пулсан сурасеме амәшән сүллә туран пәрахмәлла. «Ман пек читләрәхә нуша курсә ситәниччен вилни лайәхрах. Унсәрән вәсем: «Аттепе анне мәншән пире сәлмарәсә», – тесе кашни кунылханә», – тет Саркаш.

• УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ

Чәваш Республикин Информаци политикин тата массәллә коммуникацисен министрствин

Чәваш Республикин Информаци политикин тата массәллә коммуникацисен министрствин «Хыпар» Издательство сурчә Чәваш Республикин хай тытәмлә учрежденийә

Директор-тәп редактор М.М.АРЛАНОВ

• Редакция издатель

адрес: 428019, Шупашкар хули, Иван Яковлев проспекчә, 13, Пичет сурчә, III хут

Еҗ кунә 8 сехет те 45 минутран пусласа 17 сехет те 45 минутчен, шәматкунпа ырсарникунсәр пуҗне.

Реклама пәлтерүсене 316-мәш пүлөме йышәнаҗсә. Тел. 28-83-70, 56-20-07. Факс: /8352/ 28-83-70. Электрон почта: molgazeta@rambler.ru hypar@mail.ru

Сайт: www.hypar.ru

• Телефонсем:

Редактор 62-30-07

Политика, право, информации пайә 28-84-05

Экономика, социаллә ыйтусен, ял пурнәсән пайә 28-84-05

Самраксен организациәсен, сарпа патриотизм, спорт пайә 56-09-31

Культура, кәмәл-сипет, сурусемпе массәллә әс-сен пайә 62-30-07

Редактор

И.Е.АЛЕКСЕЕВА

• Издательство

директорә В.А.ЧЕМЕРЕВ Тел. 64-24-01

• Федерацин сыхәнү, информации технологийәсен тата массәллә коммуникацисен тытәмә нчи тәрәсләв служби 2013 сүлхи ака уйәхән 30-мәшәнче ПИ ФС77-54015 номерпе регистрационә.

• Хаҗат индексә – 54804.

• Алсырусене рецензилемәсә тата каялла пәмаҗсә

• Дежурнәй редактор А.И.ИЗМАН
Корректор Е.М.ЛУКИНА

• Хаҗата «Хыпар» Издательство сурчә техника центрәнчә кәләпланә, «Чәваш Ен» ИПК» АУО типографийәнче пичетленә. 428019, Шупашкар хули, И. Яковлев проспекчә, 13.

Тираж 9444. Заказ 3813.

Номере 2016.10.26 алә пуснә. Пичете графикпа 18 сехет те 30 минутра алә пусмалла, 18 сехетре алә пуснә.

ПРАВИТЕЛЬСТВҖАРА

Хамла самай ытларах үстересшён

Җёнё сортсем ситёнтересшён

Юпа уйахён 20-мёшёнче республика ертўси Михаил Игнатъев, Иван Моторин премьер-министр тата ял хуҗалах министрё Сергей Артамонов җёршыван Ял хуҗалах министрствин представителёсемпе тёл пуллна.

Федерацин ял хуҗалах ведомствин пайташёсемпе – Үсен-тараң ситёнтерессин, механизаци, химизаци тата үсен-тараңа хўтелессин, җаван пекех Апат-җимёҗ тирпейлекен промышленноҗ енёпе ёҗлекен департаментсен пуҗлахёсемпе Петр Чекмаревпа тата Евгений Ахпашевпа – пирён тарахра хамла үстерес ыйтава сўтсе явна. Енсем ку культуран тухаҗла тата паха җёнё сорчёсене ситёнтересси пирки каласна. Пётёмёшле илсен, Чаваш Ене хамла регионё тума йывар мар. Җав кунах Правительство сўртёнче «Раҗсей Федерациёнче хамла туса илес аталану тарама тата малашлахе» темпа канашлу иртнё.

Пучахран – гранула

Җёрпуре ырнаҗна «Чаваш хамлапром» предприятисе хамла енёпе ёҗлесчё. Юпа уйахён 20-мёшёнче унта җак культуран тирпейлекен тепёр лини хута яна. Унта маларах асанна Петр Чекмаревпа Евгений Ахпашев тата республикан ял хуҗалах министрё Сергей Артамонов хутшанна.

Җёршыври сара туса илекен предприятисене пирён республика «симёс ылтанпа» кирлё виҗен 3 проценчёпе кана тивёҗтерет. Ытине чикё леш енчен туянасчё. Ун валли вунна миллиард тенкё тухса каять. Хамлана хамар патра ситёнтерсен тупашё республикари предприятисене юлё. РФ Ял хуҗалах министрствин пирён тараха хамла туса илекен центр пулма ахальтен мар сёнет. Иртнё ёмёр вёҗёнче Чаваш Ен Раҗсейри предприятисене хамлан 80-90 проценчёпе тивёҗтернё. Тирпейлекен промышленноҗ пулманран хамлана тивёҗлипе упрама май килмен, унан пахалахе сухална, җавна кура сара туса илекенсем апа чикё леш енчен туяна тыйанна.

Җёрпүсем проекта хута яма вунна сул хатёрленнё. Халё вара хамла пучахёнчен гранула туса каларакан производство ёҗлесе кайна.

Региона аталанма пулашаҗсё

Михаил Игнатъев тата РФ Ял хуҗалах министрствин представителёсем Пётём тёнчери «Наукапа вёрентў – агропромышленноҗ комплексён тата ялти социалла инфра-тытам аталанавён никёсё» наукапа практика конференцине усма та хутшанна. Аслахлах ёҗченёсен мероприятиё Чаваш патшалах ял хуҗалах академияёнче иртнё.

Михаил Игнатъев вёренў завёденине 85 сулхи юбилейпа саламланна май асла җула пысака хурса хакланна. Ял хуҗалах академияёнчен вёренсе тухнисем, Михаил Васильевич каланна тарах, республика аталанавёне пысак тўпе хываҗсё. Студентсене җёнё йышши техникапа усё курма вёрентекен ятарла аудитори усни те пёлтерёшлё пулнине палартна. «Россельмаш» акционерсен усё обществин вёренў класё юпан 20-мёшёнче ёҗлеме тытанна.

Опытпа касакланаҗсё

Юпа уйахён 24-мёшёнче Михаил Игнатъев «Шупашкар-Лада» тата «Тасатакан биологи сооруженийёсем» предприятисенче пуллна.

Республика Пуҗлахе «Шупашкар-Ладан» суту-илў пайён пуҗлахе Искандер Шарипов пёлтернё тарах, акционерсен җак обществин ВАЗан Раҗсейри чи лайах дилерёсен шутне кёрет. Центр автомобиль сутассипе апаҗла ёҗлет. Касал унта 800 миллион тенкёлёх сутмалла.

Тасатакан биологи сооруженийёсен ёҗсене хакланна май Михаил Игнатъев унти хаватпа касакланна, плансем пирки ыйтса пёлнё. Предприятин пуҗлахе Сергей Анисимов каланна тарах, объекта җёнетесине виҗё тапхара пайланна. 2010 султа пуҗланна та халё виҗсёмёш тапхара пёрремёш пайёпе тимлесчё. Ёҗе 2021 сул тёлне вёҗлемелле. Җёнё технологипе усё курна май шёвё каяш юлашкине чакарма, апа тирпейлеме, ыра мар шаршаран хаталма май килет. Типё грануласене аша энергине җаварса газ ыраанне усё кураҗсё. Пирён тарахри опытпа ытти регион та касакланать.

Импорта улаштармалла

Республика ертўси Михаил Игнатъев кун йёркинчи ыйтусене сўтсе

явма ют регионти мероприятисене те ситнё. Юпа уйахён 21-мёшёнче вёл РФ Президентён федерацин Атлҗи округёнчи полномочиллё представителё җумёнчи канаш ларавне хутшанна.

Унта экономикапа аталантармалли тата импорта хамаран продукция улаштармалли мероприятисене пурнаҗлани җинчен каласна. Регионсенчи предприятисен импорта улаштаракан продукцияён куравё те ёҗленё. Пирён республикари «Экра» предприятин продукцияёпе паллашанна май Михаил Бабич полпред тата җёршыван промышленноҗ суту-илў министрё Денис Мантуров Чаваш Енен электротехника продукцияён экспорт майёсем анлаланнине палартна.

Мускавра – ларура

Юпа уйахён 25-мёшёнче Чаваш Ен Пуҗлахе Михаил Игнатъев РФ Правительство сўртёнче Раҗсейри регионсене аталантарассипе тимлекен Правительство комиссийён кулленхи ларавён ёҗсене хутшанна.

Комиссиие касал йёркеленё. Мероприятие РФ Правительствин Председателён сумё Дмитрий Козак ертсе пына. Ларура бюджет ыйтавне хускатна, тупаш пайне үстересипе җыханна самантсене сўтсе явна, хыснана шайлаштарма пулашасси җинче чаранса танна. Михаил Игнатъев тупашран тўлекен налука пуҗтарассине лайахлатма федераци саккунне улшану кёртме сённа.

Вице-премьерпа тёл пуллна

Мускавра ёҗслё визитпа пуллна чухне Михаил Игнатъев РФ Правительствин Председателён сумёпе Виталий Муткопа тёл пуллна.

Пирён республика ертўси вице-преьера Чаваш Енре спорт аталаннине, пурахлапа техника базине сахал мар җёнетнине пёлтернё. Самахёсене ёненерме цифрасем илсе катартна. Спорт инфра-тытамне пётёмпех җёнетме федераци хыснинчен 2,5 миллиард тенке яхан такакланна. Республикара султалак вёҗленнё тёл биатлон енёпе аслах туптама пулашакан спорт объектне хута яма палартна. Тёлпулра ытти ыйтава та сўтсе явна.

Вера ЭВЕРККИ.

Җёнё сула хатёрленёсё

Җёнё сулччен вахат нумай юлмарё. Апа мёнле ирттересине Шупашкар хула администрацийёнче сўтсе явна. Уяв умён хула урамёсене илемлетесси пирки те каласна.

Шупашкар җыннисемпе ханисем яланхиллех конькипе, йёлтёрпе яранма пултарёс. Йёлтёр спортне камаллакансем валли 16 трасса /вёсенчен пёри Лапсар поселокёнче ырнаҗсё/ йёркелёс. Атл леш енче снегоходпа сўремелли сул хатёрлёс. Җёнё сул ярмаркисем раштав уйахён 9-мёшёнче ёҗлеме тытанёс. Җаванпа хула урамёсене капарлатас ёҗсё җак кунччен вёҗлеме хушна. Самах май, касал йываҗсем җинчи җупкамсене /гирляндасене/ улаштарасшан. Вёсен 90% юрахсара тухна. Җак ёҗсё җўк уйахёнче вёҗлесшён. Шупашкарти пултарулла тата сахал тупашла җемьесенче пуранакан ачасем Җёнё сула «Шупашкар-Арена» Пёр керменёнче уявлёс. Касал вёл 5 пин шапярлана йышанё.

Ентешён ситёнёвё

Чехи уҗса картишёнче Асамат Балтаеван җёнё ёҗсене шартаса каларна. Палартмалла: Асамат Чаваш Енре суралса үснё. Вёл Чехири Ниса җинчи Яблонёц хулинчи Уҗса тата медальер пултарулахе асла профессиие шулёнче аслахне туптанна.

Асамат хайён ёҗсене, «Ленинград блокади» уҗсана, Таван җёршыван Асла вёрсине халалланна. Апа 986-мёш пробалла ылтанран шартанна, 20 миллиметрла диаметрлакер 3,49 грамм таять. Ылтан уҗсан аверсёнче Асла Британи королевин II Елизаветан портретне ырнаҗтарна, реверсра Ленинграда ташман авиациён тапнавенчен хўтеленине санланна.

«Ашмарин вулавёсем»

Юпа уйахён 21-мёшёнче И.Н.Ульянов ячёллё ЧПУн ыраҗсене тата чаваш филологийёпе журналистика факультетёнче «Ашмарин вулавёсем» практикапа аслахлах конференцийё иртнё. Унта хутшанкансене Японии Токио университетён профессорё Синджиро Казампа Венгрии Будапешт университетёнчи Мелинда Такач онлайн мелле саламланна.

Конференцие И.Н.Ульянов ячёллё ЧПУн, И.Я.Яковлев ячёллё ЧППУн, ЧР Вёрентў институтён, Чаваш патшалах гуманитарии аслахлахёсен институтён ёҗченёсемпе студентёсем хутшанна. Хусанти, Йошкар-Олари, Ёпхўри, Ижевски университетсенчен, Пушкарт патшалах университетён Стерлитамак филиалёнчен те ханасем килнё. Мероприятире 197 доклад вуланна. Вёсем чёлхепе, журналистикапа тата ытти тытампа җыханна.

19 пин сын хутшанна

Юпа уйахён 31-мёшёнчен Раҗсейре «Варман, пуран» кёрхи акци иртет. Вёл аванан 1-мёшёнчех старт илнё. Акци йёркелўсисем халлаха варман пуянахне упрама чёсене каласчё.

Унта Чаваш Ен те хутшанать. Тёп мероприятисем аванан 24-мёшёнче, юпан 7-8-мёшёнчен иртнё. Акцие 19 пине яхан сын хутшанна. Вёсем 20 гектар җёр җинче йываҗ-тём /пурё 108 пине яхан/ лартна. Җамраксемпе аслисем тарашнипе җёнё парксем, скверсем, аллеясем усалла. Акцие хутшаннисем вармансенче сўп-сапа та пуҗтарна. Вёсем 354 гектара яхан лаптака тасатна.

«Студентсен мисё»

Иртнё канмалли кунсенче Шупашкарта «Чаваш студентёсен мисё» конкурс иртнё. Унта асла шкулсенче пёлў илекен пикесем хутшанна.

Конкурсра җёнтерес тесен мён тумалла-ха? Хёрсем хайсен пурнаҗсё пирки видеопрезентаци хатёрленё, пултарулахе пёлёнтернё, каткас ыйтусене хуравланна. Жюри вёсем хайсене мёнле тытнине те шута илнё. Финала 10 студент тухна. Тупашура Шупашкарти коопераци институтёнче вёренекен Наталья Забалуева җёнтернё. Вёл пёлтёр те хай ас пухакан асла шкулта мисс ятне җёнсе илнё. Пике – ЧР Пуҗлахён стипендиачё. Натальян Чаваш Ен чысне Раҗсей шайёнче хўтелемелле пуллё. «Раҗсей студентёсен мисё» җўк уйахён 15-мёшёнче Ставропольте иртё.

Ирина КОШКИНА хатёрленё.

РЕСПУБЛИКАРА, ҖЁРШЫВРА, ЧИКЁ ЛЕШ ЕНЧЕ

ЙЁРКЕ

ХУРАЛЁ ПЁЛТЕРЕТ

Пёлёшне вёлернё

РФ СКн Етёрнери районсен хушшинчи следстви уйрәмё Муркаш районёнчи Сёмёртлөх Чемеи ялөнче пурәнәкан 28 сұлти хёрарам төлөшле уголовлә ёс пусарнә.

Следстви версийё тәрәх, нумаях пулмасть, юпа уйәхён 23-мөшёнче, самрақ хёрарам, үсёрскер, 31 сұлти пёлёшөпе эрех ёснө хысҗән хирёсме тытәннә. Хёрарам арсынна хырамёнчен сёсёпе чикнө. Лешё сурана пула кәштахран сывлама пәрахнә.

Машинәра сунса кайнә

Юпа уйәхён 23-мөшёнче ирхи 4 сехет те 40 минутра Елчөк районёнчи йёрке хуралсисене сөнө Пәва сыннисем шәнкәравланә, ял сывәхёнче «Лада Приора» машина сунма тытәнни пирки пёлтернө.

Суләма сунтернө хысҗән 20 сұлти каччән виллине тупнә. Вәл – Аслә Шәхәльтен. Ку төлөшле Патәрельти районсен хушшинчи следстви уйрәмё следстви умөнчи төрөслөв ирттерет. Материалсенче паләртнә тәрәх, сулам автомобиле вайлах сиенлетнө. Салонра пулнә каччә сөрөмпө чыхәнса вилме пуларнә.

Сәра ёсес тесе

Шупашкарта пурәнәкан, ништа та ёслемен 35 сұлти арсыннән суд сакки сине ларма тивө. РФ СКн Сөнө Шупашкарти следстви уйрәмё ун төлөшле пусарнә уголовлә ёсө суда ярса панә.

Следовательсем акә мөн төпчөсе пёлнө: кәсалхи сурла уйәхён 17-мөшөнче Шупашкар районёнчи Кәрмәш ялне сакскер юлташө патне мунча кеме килнө. Мунчара рехетленнө чухне хайхискер эрех ёснө. Унтан тухсан вәл аллине сәра кёленчи тытнә та ял тәрәх усәлса сурөме шухәшланә. Утсан-утсан арсыннән сәрана ләпкә вырәнта ёсөс килсе кайнә. Нумай шухәшласа тәман – ют сынсен хваттерне сурөчөрен көнө.

Тискеррөн хёненө

Шупашкарта пурәнәкан 25 сұлти арсыннән сирөп режимлә колонире 9 сұл ларма тивө. РФ СКн Шупашкарти Ленин районёнчи следстви уйрәмё ун төлөшле пусарнә уголовлә ёсө суд пәкса тухнә.

Следстви тата суд паләртнә тәрәх, 2015 сулхи раштав уйәхён 18-мөшөнче сакскер хайён килөнче үсёр пулнә. 43-ри пёлөшөпе спирт настойки ёснө хысҗән вәрсәнмалли сәлтав тупәннә. Самрақраххи асләраххине пусёнчен, кёлеткин ытти пайёнчен сапнә-тапнә. Унтан пёлөшне подъезда сөтөрсө тухнә. Сакна куршисем асәрханә та васкавлә медпулашу чөннө. Анчах тухтәрсем тем пек тәрәшсан та 43-ри арсын йывәр суранёсене пула сывлама пәрахнә.

Амәшө те хирёслемен

РФ СКн Чәваш Енри следстви органёсем пирён республикәри пёр районта пурәнәкан 52 сұлти хёрарам тата Мускавра төпленнө 23-ри арсын төлөшле пусарнә уголовлә ёсө суд тишкернө. Приговорпа килөшүлөн, хёрарама пётөмөшле режимлә колоние 15 сұлләха асатнә. Самрақ арсыннән вара сирөп режимлә колонире 16 сұл ларма тивө. Иккөшне те психиатр патне сипленме янә. Сак ёсө хутшәннә 46 сұлти арсын төлөшле те вәл сүлерех асәннә хёрарампа пурәннә/ уголовлә ёсө пусарнә. Анчах вәл следстви изоляторөнче хайён сине алә хунә.

Следстви тата Улатәр районён сучө сирөплетнө тәрәх, 2011 сұлхи сёртме уйәхёнчен пусласа 2012 сұлхи авәнччен сүлерех асәннә сынсем 52-ри хёрарам патөнче хәнара пулнә чухне сул ситмен хёрача төлөшле ясар шухәшөсене пурнәсланә, мөн пулса иртнине сән үкернө, хәш чухне видеокамерәпа усә курнә. Амәшө хирёслемен, пачах тепёр май – ачана ку саккуна пәсманни тесе ёнентернө. Пёррехинче 46-ри арсын хёрачана мәшкәлланә. Кун пирки амәшөпе калаҗса татәлнә вәл. Уголовлә ёсө материалёсенче паләртнә тәрәх, 23-ри арсын хёрарамән савнийөпе Интернетри соцөтьре паллашнә. Лешө ача сул ситмен ачапа хатёрленө порнографи сәнүкерчөкне ярса панә. 2012 сұлхи сурла уйәхёнчен пусласа Мускав сынни Чәваш Ене виҗө хутчен килнө, 52-ри хёрарамән хёрачи төлөшле те сакнашкалах хәтланнә. Порнографи сәнүкерчөкөсене Интернетри файлсемпе ылмашәнмалли сете вырнаштарнә. Халө шар курнә хёрачана тәванө опекана илнө. Йёрке хуралсисем Улатәр район администрацийөн ёсчөнөсен умне хёрарама амәшөн правинчен хәтарас ыйтәва тәрәтнә, суда тавәҗ хатёрлемөшкөн материалсем пухма хушнә.

Көвөснөпе...

Шупашкар районёнчи Томаккасси ялөнче пурәнәкан 47-ри арсыннән тискер ёсөшөн сирөп режимлә колонире 8 сұл сурә ларма тивө.

РФ СКн Сөнө Шупашкарти следстви уйрәмё тата Шупашкар районён сучө сирөплетнө тәрәх, кәсалхи утә уйәхён 5-мөшөнче кәсхине пёрле пурәнәкан хёрарампа хирёсө кайнә. Сәлтавө – көвөсү. Арсын хёрарама тискеррөн хёненө та диван сине вырттарса хәварнә. Тепёр кун кәсхине таврәнсан вәл сывлама пәрахнине асәрханә.

Галина КАЛИНИНА хатёрленө.

Боксершән ашшө – төслөх

Вёсө. Пусламәшө 1-мөш стр./

Пёчөк чухне Андрей Андреев урам тәрәх йытә хәвалас вырәнне спорт секцине сурөнө. Малтан – ашшөпе Борис Михайловичпа. Вәл дзюдо енёпе асталәхне туптанә, төрлө конкурсра сөнтернө. Пёчөкскер ашшөне пәхаттир вырәнне йышәннә, ача тренировкасенче тимлө сәнәнә. Борис Михайлович ывәлне самбо пирки нумай каласа кәтартнә. Ултә сула ситсен ача секцие сурөме тытәннә. Самбо вәрттәнләхне пилөк сул аша хывнә вәл. Вунпёр сула ситсен Андрей бокс енне туртәннә. Сав вәхәтрах футбол выляма сурөнө.

«Динамо» бокс клубөн членө вунпёр сула ситсен ринга пёрремөш хут тухнә. «Элө ун чухне бокс вәрттәнләхне пёлмен, чышкәпа сулкалашнә, – йәл кулса аса илчө ашә сән-питлө каччә. – Малтанхи икө сапәсура сөнтертөм, финалта выляса ятәм». Кәмәлө пәсәлнә паллах. Выляса илес килетсөкө. Анчах Владимир Железнов тренер-преподаватель тата ашшө Борис Михайлович ачана ләплантарнә. «Йәлтах малта-ха. Чи кирли – тренировкана сурө. Кайран ситөнөвө те пулө», – шанчәк панә арсын ачана аслисем. Владимир Железнова Андрей паян та ырапа аса илет. «Спортменсемшөн чунне парать», – терө.

Хай вәхәтөнче футбол секцине сурөнө Андрей Чәваш Енөн пёрлөштернө командинче пулнә, Раҗсей чемпионатне хутшәннә. Вәл вөслөсен амәртусем суккине кура пусөпөх бокс енне туртәннә. Пёр-пёр ушкән командашән выляма чөнсен Андрей хаваспах хутшәнәт.

Боксра ситөнөсем тавас тесен кун йёркине пәхәнмалла, төрөс апатланмалла. «Элө апат киреместөп, – айәпа көнөн аванмарланса йәл кулчө Андрей. – 64 килограмм таяс тесе нумай ситөпө». Сәмах май, йывәр виҗеллисем сәмәлраххисемпө көрөшөсшөшөн

амәрту умөн диетәна пәхәнса начарланни те пулать иккен.

Рингри пёрремөш сөнтерөвө те аса илчө Андрей. Вәл Никита ятлә арсын ачапа көрөшнө. Выляса илнө хысҗән Андрей көсийнчи канфөта хайөнпе вай виҗнө яша тыттарнә, ача кәшт та пулин хавхалантарас тенө. Ун хысҗән вәл ринга пёрре мар тухнә.

Андрейшән сүллө шайри пёрремөш амәрту федерацин Атәлси округөнчи регионсенчи спортсменсен хушшинче иртнө. Тупәшу Городец хулинче пулнә. 15-ри яш спорт мастерөн кандидатчөн ятне сөнөсө илнө. Хайөнпе ринга тухнә боксера вәл техника нокаучөпе сөннө. Көрөшүре ситөнү патне талпәнма пёр хёр хавхалантарнине те пытармарө Андрей. «Көрөшү умөн ун патне сыратәм. Вәл мана: «Анәсу сунатәп. Эпө – санпа», – тесе хуравлатчө», – чунне усрө Чәваш Енөн бокс енөпө пёрлөштернө командин 18-ти спортсменө.

Спортсәр пуҗне Андрей музыкапа та кәсәкланат. Хайөнчен пёр сул асләрах юлташөпе Женьәпа вөсем рәпән хайне евөр стильне хатёрлөсчө. Ку енёпе икө сул каялла тимлеме пусланәскерсем халө концертсем лартаҗсө. Нумаях пул-

масть вөсем Чөмпөрте халәх пухнә. Көсөх альбом кәларасшән.

Андрейшән төп төслөх – ашшө. Юристра ёслөкөнскер ачана сул кәтартса пырат. Экономистра тәрәшакан амәшө Алина Петровна та ывәлне сөнөсө парать. «Мана вөсем юратупа ашәләхра ситөнтернө. Пылак нумай сөме кәна чарнә. Ача пула аллергия нушаланнәран больницәна сахал мар лекнө эпө. Компьютер умөнче мөн чухлө вәхәт ларнине сәнәтчөс, кәсхи вуннәччен сөсө усәлса сурөме юратчө. Халө ун пек сирөп чару сук. Сәпах амәртәва хатёрленнө май кун йёркине пәхәнма тивөт», – каласа кәтартрө төрлө енлөн аталанакан каччә.

«Халө эсө 12-ри тата султалакри шәллусемшөн төслөх-төр», – тесөн: «Тем пекөччө», – көскөн хуравларө Андрей. 12-ри шәллө те, сәмах май, бокспа туслә.

Халө Андрей Андреев чүк уйәхөнче иртекөн «А» класлә Пётөм Раҗсейри амәртәва хутшәнма хатёрленет. Унта сөнтерсен спорт мастерөн ятне илме май пур. Кайран вара сёршывән бокс енёпө пёрлөштернө командине көрөс шанчәк суралат.

Вера ЗВЕРККИ.

АКЦИ

Ачасем Интернетра шар ан курччәр

Юпа уйәхён 27-30-мөшөсөнче Раҗсейри мөн пуршкулта Интернетри хәрүшсәрләх енёпө пёрлөхлө урок иртөт. Ку проект кәсәлхипө виҗсөмөш хут пурнәсланат. Акцие Чәваш Енри ачасем те хутшәнөс.

Тәватә кун мероприятия төлөшөнчен пуян иртө. Вөсем пурте киберхәрүшсәрләх шайне үстерөссипө сыхәннә. Ача Интернетра ларнә чухне ашшө-амәшөн, педагогән тимлөрөх пулмалла. Акци йёркелүсисем сакна аналантарасшән.

Акци вәхәтөнче тематика урокөсем, «сәвра сөтелсем», ашшө-амәшөн пухәвөсем, конкурсөсем, викторинаөсем иртөс, ку енёпө ёслөкөн экспертөсем лекци йёркелөс. Интернетри хәрүшсәрләх енёпө урок ирттерөсө тесе специалистөсем ятарласа методика рекомөндацийөсем, вөрөнү материалөсем хатёрленө.

Интернетра ултавсәсен аллине лекөскер мөн тумалла? Хәвәрән даннайөсене йөксөкөскөнчен епле сыхламалла? Компьютера вирусран епле хүтөлөмөллө? Сак тата ытти ыйтәва занятире усәмлатөс. Малтанләха пёлтернө тәрәх, ашшө-амәшө вәлли те мероприятиөсем ирттерөс. Интернетра ачасемшөн мөнле хәрүшләх пуррине ашшө-

амәшне видеолөкциөпе усә курса каласа кәтартөс.

Интернетри хәрүшсәрләх енёпө пёрлөхлө пёрремөш урока 2014 сұлта РФ Федераци Канашөн пусарәвөпе йөркелөнө. Проекта РФ Вөрөнү министрөсти, РФ Сыхәнү тата массәллә коммуникациөсен министрөсти, Интернет Аталанәвөн Институчө, федераци тата регионти влөс органөсем, Интернет тытәмөн отраслөсем ырланә. Сак тапхәрта акцие 24 миллион ача хутшәннә.

Ирина АЛЕКСЕЕВА.

«Ялта та Мускаври чухлех шалу илме пулать»

Самраксем ялта тӑпленни чылайӑшне канӑсӑрлантарать. «ЁҢ вырӑнӑ сук, шалу пысӑк мар», – теҗсӑ хӑрсемпе качӑсем, җавӑнпах пысӑк укҗа шыраса урӑх региона сул тытаҗсӑ. Анчах ял пурнӑҗне кӑмӑллакан самраксем сук мар. Хӑйсене тӑрлӑ ёҗре тупнӑ, тӑван тӑрӑхрах тӑпленнӑ яш-кӑрӑмпе хӑр-упраспа җывӑхрах паллашар-ха.

Укҗа пухса машина туяннӑ

Җӑрпӑ районӑнчи Метикассинче пурӑнакан Юрий Спиридонов җӑр ёҗне юратса җитӑннӑ. Ашӗпе амӑшӗ колхозра ёҗленӑрен вӑл та унта җӑренӑ. Техникӑна питӑ юратнӑ, 10 җултах машина рулӑ умне ларнӑ. Пурӑна киле яш экономист е юрист профессине мар, техника енӑпе аслӑ пӑлӑ илме шуӑшланӑ. Юрий Җӑрпӑри аграрипе технологи техникумӑнче ял хуҗалӑх механизацийӑн специальносӑне илнӑ. Чунӑ тӑван ялах туртнӑ, шӑпах ун валли ёне ферминче ёҗ вырӑнӑ тупӑннӑ.

23-ри Юрий җулла уй-хирте тӑрмашать. Комбайнпа тыр-пул та вырать вӑл. Җуллахы вӑхӑтра ёҗ сахал маррине палӑртрӑ самраӑк. Тепӑр чухне килне җӑрле таврӑнни те пулать. Ака-суха вӑҗленсен вара яш – фермӑра. Сӑмах май, унӑн амӑшӗ ферма ертӑҗинче тӑрӑшать. Колхозра чылай сул бухгалтерта ёҗленӑ вӑл. Халӑ ӑна урӑх должносӑ тилхепине шаннӑ. Пуҗлӑхсен ачисем чылай чухне ёҗлемесӑр җывӑх сыннисен ёнси җинче ларасҗӑ. Юрий ун йышшинчен мар. Вӑл хӑех укҗа ёҗлесе илме хӑнахнӑ. «Ялта ёҗ вырӑнӑ сук», – текенсемпе килӑшмест самраӑк. Сӑмахран, вӑл тӑрӑшакан хуҗалӑхра специалистсем кирлӑ. Ялта сысна ферми те пур. Анчах хӑрсемпе качӑсем алла диплом илнӑ хыҗҗан тӑван тӑрӑха таврӑнашӑн мар. «Кунта ёҗ вырӑнӑ пур, урӑх җӑре каяс килмест манӑн», – палӑртрӑ качӑ. Хӑш-пӑр самраӑка шалу тивӑҗтермест-ши? Юрий, тӑслӑхрен, уйӑхсерен илекен укҗапа кӑмӑллӑ. Вӑл нухрат пухса хӑйӑн валли автомашина та туяннӑ. Тен, самраксене ёҗе ирех тӑрса каясси хӑратать? Чӑнах та, хуҗалӑхра тӑрӑшакансен, уйрӑмах җулла, хӑвелле пӑрле тӑма тивет. Юрий ирхи 5 сехетрех ура җинче, унӑн 6 сехет валли ёҗе җитмелле. Качӑ килти выльӑха та хӑех пӑхать. Вӑсен хуҗалӑхенче – 1 ёне, 3 вӑкӑр, 3 сурӑх.

Юрие ялта самраксем сахал пулни пӑшӑрхантарать. Унпа пӑрле вӑреннӑ тусӑсем пурте хулара тӑпленнӑ. Вӑл җӑҗ хӑйӑн специальносӑпе ёҗлет.

Хулана каясшӑн мар

Йӑпреҗ районӑнчи Пӑчӑк Упакассинче республикӑри пӑртен-пӑр качака ферми ёҗлет. Унта ӑратлӑ выльӑх усраҗсӑ. Качакасене 4 сын сменӑпа сӑвать. Хуҗалӑхра тӑрӑшакан самраксенчен пӑри – 29 җулти Татьяна Арланова.

Татьяна качака фермине вырнаҗиччен Йӑпреҗре пӑр усламҗа патӑнче тӑрӑшнӑ. 2006 җулта унӑн амӑшӗ җӑре кӑнӑ. Җавӑн хыҗҗан вӑл ялтах юлма шуӑшланӑ, тӑван килне юхӑнтарма паман. Тепӑр җулхине вӑл сак районти Березовка ялӑнче суралса ӑснӑ Дмитрипе җемье җавӑрнӑ. Хулана куҗма палӑртман вӑсем. Татьяна каланӑ тӑрӑх, ӑна ялта ёҗлесе пурӑна килӑшет. Вӑл выльӑх пӑхма кӑмӑллать. Мӑшӑрӑпе иккӑшӑ килте 2 качакапа 2 така усранӑ. Пурӑна киле ёне туянсан пӑр така җӑҗ хӑварнӑ. Татьянӑн шуӑхӑшӑпе, ёне пӑхма чылай җӑмӑлрах. Качака апат тиркет, ӑна таптаса сая ярать.

Фермӑра ёҗ ирхи 5 сехетрех пусланать. Качакасене суса сӑтне холодильникре сивӑтеҗсӑ, унтан усламҗа парасҗӑ. Малтан выльӑха алӑпа сунӑ. Пурӑна киле аппарат туяннӑ. Выльӑх җуҗӑ ӑссен тепре те илнӑ. Пӑр аппаратпа харӑсах 12 качакана сума пулать. Унӑн сӑҗӑ питӑ усӑллӑ, анчах ӑна

чылайӑшӑ кӑмӑлламасть. Татьянӑн та ёҗе вырнаҗсан җаплах пулнӑ. Кайран ӑна, амӑшӑ пулма хатӑрленекенскере, сӑт усӑлӑхӑ пирки чылай каласа кӑтартнӑ. Вӑл ӑна юратса ёҗме тытӑннӑ.

Халӑ Татьяна – иккӑмӑш ачисе декретра. Мӑшӑрӑ Мускава шапаша җӑрет. Халӑ унӑн яваплӑхӑ тата ӑснӑ, Татьяна ачапа ларнӑ вӑхӑтра җемьене пӑчченех тӑрантармаллаҗке-ха.

Сухаҗасен конкурсӑнче палӑрнӑ

Йӑпреҗ районӑнчи Пысӑк Упакассинче җитсен ялта пурӑнакан самраксем пирки ыйтсан тӑрех Василий Корнилов пирки каларӑҗ. «Питӑ маттур яш. Җемийпех җавнашкал вӑсем, пур ёҗе те пӑрле кар тӑрса пурнӑҗлаҗсӑ», – җапла хакларӑҗ Корниловсене. 24 җулти Василий республикӑри сухаҗасен конкурсӑнче палӑрнине пӑлсен унпа курнӑҗма васкарӑмӑр. ӑна ёҗ вырӑнӑнче – уйра – тупма май килчӑ.

Василин ашӗ 2007 җулта фермер хуҗалӑхӑ йӑркеленӑ. 50 гектар җӑр тара илнӑ вӑл. Унта ывӑлӑпе иккӑшӑ нумай җул ӑсекен курӑк җитӑнтересҗӑ, кӑркунне җӑр сухалаҗсӑ. Хуҗалӑх йӑркелесен җемье пуҗӑ трактор туяннӑ. Василий руль умӑнчен анма пӑлмен. Вӑл техникӑпа җӑреме хӑнахнӑ. Шкул пӑтерсен яш салтака кайнӑ. Җӑршыв умӑнчи тивӑҗе пурнӑҗланӑ хыҗҗан тӑван тӑрӑха таврӑннӑ вӑл. Унтанпа ялтах пурӑнать. Халӑ самраксекер Чӑваш патшалӑх ял хуҗалӑх академийӑнче 3-мӑш курсра вӑренет. Җӑр ёҗне пӑр-пӑр специалистран лайӑхрах пӑлет пулин те агроном дипломӑ кирлине палӑртрӑ яш.

Василие ял мӑнпе илӑртет-ха? Вӑл ачаранпах җӑр ёҗне юратнӑ, җавӑнпа ӑна нимӑн те хӑратмасть. «Кӑркунне вӑҗленет җӑҗ – суркунне җитессе кӑтетпӑр», – тесен самраӑка хула пачах илӑртменине ӑнлантӑмӑр. Качӑ хӑлле те ёҗсӑр лармасть: Йӑпреҗре автобус водителӑнче тӑрӑшать.

Самраксекер района иртнӑ сухаҗасен конкурсне 4 хут хутӑшӑннӑ. Малтанхи җул вӑл 2-мӑш вырӑна тухнӑ. Юлашки 3 җулта ӑна җитекенни пулман. Кӑҗалхи суркунне ӑна республика шайӑнче иртнӑ конкурса хутӑшӑнма сӑннӑ. Яш унта та пӑрремӑш пулнӑ. Конкурсантсене лаптӑк уйӑрса панӑ. Тракторист тӑрӑ сухалама пӑлнине тишкӑрнӑ. «Унта ют җӑршывра кӑларнӑ трактор рулӑ умне ларма тиврӑ. Хӑнахман техникӑпа ёҗлеме җӑмӑлах марчӑ. Сухаласа пӑтерсен эпӑ пӑрремӑш пулнине жюри членӑсен йӑл куллинчен ӑнлантӑм», – аса илчӑ Василий. җитес җул унӑн Чӑваш Ен җисне Раҗҗей шайӑнче хӑтӑлеме тивӑ.

Василин пушӑ вӑхӑт сукпа пӑрех. Май килсенех яш сунара каять. Самраксекер хулара тӑпленесшӑн мар. «Ялта җурт, автомашина пур, җемье те кунтах», – терӑ вӑл. Пӑлтӑр качӑ пӑр вӑхӑт хулара пурӑннӑ, анчах чунӑ тӑван тӑрӑхах туртнӑ. Вӑл фермер хуҗалӑхӑ йӑркелес, ял хӑрӑпе җемье җавӑрас ӑмӑтпе пурӑнать.

– Пурте ялта тӑпленемесҗӑ. Җӑр ёҗӑ питӑ йывӑр-җке-ха. Ялти чылай самраӑк Мускава җӑрет. Шуӑхӑшласан: хӑть ялта ёҗле, хӑть унта. Җав укҗанах илетӑн, – вӑҗслерӑ сӑмахне тӑван ялӑшӑн тӑрӑшакан Василий Корнилов.

Ирина КОШКИНА.
Автор сӑнӑкерчӑкӑсем.

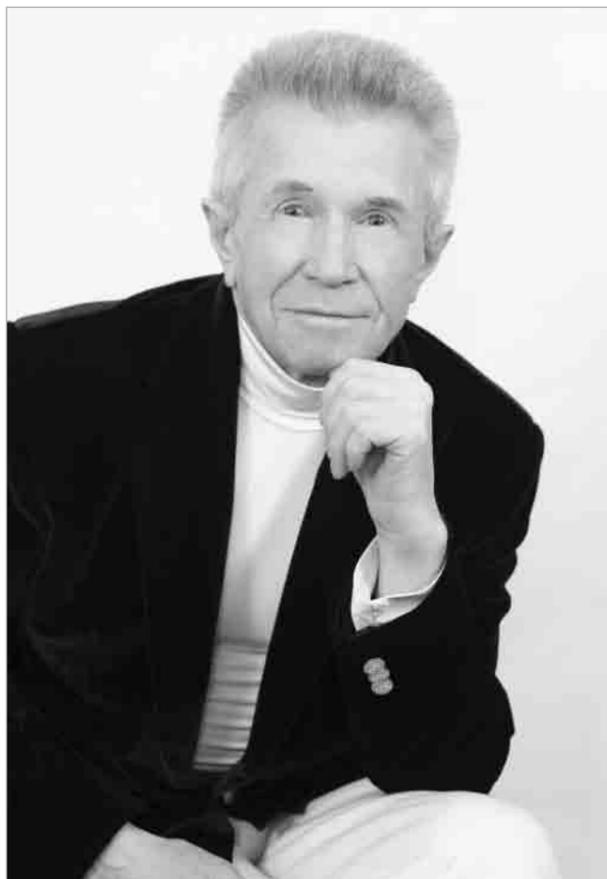
• Юрий Спиридонов.

• Татьяна Арланова.

• Василий Корнилов.

КОНКУРС

Иртнинче тёл пулсан Анатолий Никитин композитортан чăваш мёншён ялан – хурлăхра та, саванăсра та – юрланин сăлтавне уҗса пама ыйнаҗчĕ. Чăваш Республикин искусствăсен тава тивĕслĕ деятелĕн витĕмлĕ хуравĕ мана нумай вăхăтлăха сунатлантарчĕ: «Мёншён тесен чăвашан чунĕ юрлама пĕлет». Тăванăмăрсем, чăнах та җапла-җке: халăхăмăр ыра җак йăлана ёмĕртен ёмĕре тытса пырать.

РФ Культура министрствин «Культурăри тава тивĕслĕ ёҗсемшён» паллине тивĕснĕ 400 ытла юра кĕввин, «Пăлхарсем җинчен хывна сăмах» симфони поэмин, квартет, трио валли хайланă музыка произведенийĕсен, романссен, «Ташă кĕввисем», «Эй, тăван, тус-тăван», «Туссем, юлар-ха саванса» юра пуххисен авторĕпе Анатолий Никитичпа тата унан мăшăрĕпе, мён ёмĕр тăршшĕпех ачасене таран пĕлү парассишён тăрăшнă, куракансен юратăвне тахсанăх җенсе илнĕ Надежда Ивановнапа хальхинче вĕсен пархатарлă проекчĕ тавра ытларах каласрăмăр. Музыка искусствине чунпа параннаҗкерсем Анатолий Никитин композиторан юррисене шăрантаракан җамрăксен «Юрла, чăваш» пĕрремĕш телекурав конкурсне пуҗарнă.

Килекен чăваш ăрăвĕсен те чунĕ юрлатăр

– Мён хĕтĕртĕре сире җакан пек пысăк конкурс йĕркелеме?

Анатолий Никитич:

– Эпир Чăваш Ене җĕр пин юра, җĕр пин тĕре җĕршывĕ тетпĕр. Ку чăнах та җапла. Хамăран пултарулăхпа паллаштарма элĕ йăхташăмăрсем пуранакан тăрăхсене сахал мар тухса җуренĕ. Концертсем хатĕрлесе куракансен умне каларнă, җынсемпе ытти тĕлпулара хутшăннă май җакна чунпа анлантам. Раҗҗейре талант нумайине палăртаҗҗĕ пултарулăх җыннисем. Пĕчĕк җеҗ Чăваш Енре те юрраташша аста чылай, вĕсене җак пултарулăха җут җанталăк панă, хайсем тăрăшса җўле җĕкленнĕ. Енчен те чăваш халăхĕ малашне те пурантар, йăла-йĕрке упрантар тетпĕр пулсан пирĕн эстрадана та тĕрев памалла. Ёмĕр тăршшĕпе пухнă опыта җамрăксене парса хăвармасан пирĕн ёҗе малалла кам тăсĕ? җаванпах конкурс йĕркелесе җĕнĕ ятсем тупас терĕмĕр, вĕсем чăваш эстрадине вирхĕнсе кĕчĕр, хайсен пултарулăхне кăтартма пултарчĕр.

Надежда Ивановна:

– җак конкурса ирттересси пирки эпир ёнер-виҗĕм кун кана шухăшламан. Теміҗе җул туптаннă-чăмартаннă тĕллĕв вăл. Телекурав эфирне тухакан юра-ташă конкурсĕсене ялан пăхатпăр. Унсăр пуҗне Анатолий Никитичан хайĕн юррисен конкурсне йĕркелемелĕх материал җителĕклĕ. «Янташ» ушкăнан 10 җулхи юбилейнĕх концерт программине вăл кĕвĕленĕ юрăсенчен хатĕрлерĕмĕр. Унтанпа тата тепĕр 14 җул иртрĕ. Куракан-илтекен патне ситеймен юра – 200 ытла. җак кунсенче кана мăшăрам җĕнĕ 20 кĕвĕ хайларĕ. Шăпах вĕсене конкурса хутшăнкансене шанса паратпăр.

– Чăваш Енре юра конкурсĕсем иртмеҗҗĕ мар. Сăмахран, Чăваш наци конгресĕ җуллен йĕркелекен «Кĕмĕл сасă» фестивалĕ. Анчах конкурсĕсен унта хатĕр юрапа пымалла. Эсир вара җамрăксене вокал, хореографи енĕпе хăвар вĕрентетĕр. Пĕрремĕш канал эфирĕнчи «Голос» проекта аса илтерет җак конкурс.

Анатолий Никитич:

– Хулари, район җентрĕнчи ачасем хайсен юрлас, пианино-баян калас асталăхне музыка җкулне җўресе таранлатасҗĕ. Анчах, питĕ шел те, ял ачисем җут җанталăк панине профессионал мусăҗҗасенчен вĕренсе аталантараймасҗĕ. Музыка урокне ертсе пыма та хăш-пĕр җкулта юра-кĕвĕ тĕнчинчен аякра тăракансене шанса парасҗĕ. Пĕтĕм Раҗҗей инкекĕ ку. җаванпа ял җкулĕсенчен вĕренсе тухса Шупашкара килнĕ җамрăксене ача чухнехи ёмĕтне – сцена җине

тухас килнине – пурнăҗа кĕртме пулăшасчĕ. Эстрадара юрлакан мён чухлĕ ытларах – унан пуласлăхĕ җаван чухлĕ җутарах.

Надежда Ивановна:

– Анатолий Никитичпа икĕмĕр те музыка енĕпе ятарлă пĕлү паракан асла җкулсене пĕтертĕмĕр, ёмĕр тăршшĕпех ачасене, җамрăксене вĕрентнĕ май вĕсене юра-ташăпа җывăхлатрăмăр. Шупашкарти 50-мĕш вăтам җкулта ёҗлерĕмĕр. Анатолий Никитич чăваш җĕлхи урокĕсенче, класс тулашĕнчи мероприятисенче уса курма ача-пăча юррисен альбомне хатĕрлесе каларчĕ. Тĕрĕссипе, тепĕр альбом калармалăх та җĕнĕ юрăсем пухăнчĕс ёнтĕ. Вăхăчĕ җеҗ җитсе пымасть. «Чăвашлăха упрамалла, тăван җĕлхепе каласмалла, ачасене йăла-йĕркене вĕрентсе хăвармалла», – тесе җўрекĕн сахал мар паян. Анчах җакă хитре сăмахсем каланипех пурнăҗланмасть, ёҗне тумалла. җаванпа мăшăрăмпа икĕмĕр хальччен пухнă асталăха тĕпе хурса җамрăксене конкурс урлă эстрада вăртанлăхĕсене вĕрентсе җул уҗса парас терĕмĕр. Хамăра кăтартас, мухтанас-мăнаҗланас тĕллĕв җук пирĕн. Сцена җын микрофон тытса җавар карса танине мар, килĕшўлĕхпе профессионаллăха килĕштерет. Чăваш халăхĕн юрикĕвви ылтапна тулли җўпсе евĕрех, җав җўпсене ёмĕрсем иртсен те пушанма парас марчĕ пирĕн, килес арусен.

– Тем тесен те, кунашкал проекта пурнăҗа кĕрттисе питĕ таҗаклă. Уҗа-тенкĕ енчен пулăшакансем пур-и?

Анатолий Никитич:

– Пĕтĕмпех уҗа җине куҗарсан, чăнах та, кунашкал конкурс йĕркелеме нухрат самай кирлĕ. Пысăк сцена җине тухса курнисем лайăх пĕлĕсҗĕ: куракан умне пĕр юра каларма та 10-15 пин тенкĕрен сахал мар кирлĕ. Унсăр пуҗне тум җĕлеттермелле. Турра шĕкĕр, пирĕн хамăран «Янташ» студи пур. Сăввисене кĕвве хамах хыватăп, аранжировкăпа та хамах илемлететĕп. Юрра студире җырма майсем пур. Унан эпир юрлама кăмăл тунисенчен уҗса ыйтамстпăр, җамрăксем ура җине тăчĕр, хайсене кăтартма пултарчĕр.

Надежда Ивановна:

– Сцена тумĕн хакĕ «җыртнине» те юрăҗсем лайăх аңкарасҗĕ. Паллă ёнтĕ: ялтан тин җеҗ килсе институт-университета е техникум-колледжа вĕренме кĕнисем ура җинче җирĕп тăрасҗĕ теме җук. Чылайăшĕ тата паянхи парсар саманинче тўлевлĕ майпа пĕлү илет. җаванпа куракансен умне тухма җи-пуҗ җĕлеттерессине те хамăр җине илетпĕр. җĕршывра

халĕ лару-тăру җамăл мар, пур тытăмра та кризис палăрать. җапах уҗа-тенкĕ енчен пулăшас текенсем тупансан саванаттамăр – чăваш халăхĕн пуласлăхĕшĕнĕх ёҗлетпĕр-җке.

– Конкурс юпа уйăхĕн 1-мĕшĕнче пуҗланчĕ. Суйлав тапхăрĕ, малтан палăртнипе килĕшўллĕн, җўкĕн 30-мĕшĕччен пырать. Кун пирки хальччен илтмен җамрăксем кая юлман-и, сирĕн пата килме пултарасҗĕ-и?

Анатолий Никитич:

– Паллах, вĕсене «Янташ» студире хапал тусах йышăнатпăр. Чи малтанах 16-25 җулсенчи хĕрсемпе качҗасен сассине тĕрĕслетпĕр, хусканăвĕсене хаплатпăр. Енчен те сцена җине тухма туртамĕ пысăк пулсан 30 җулчченхисене те каялла ярса кăмăла хуҗмастпăр. Пĕрремĕш тĕлпулара вĕсем хайсем килĕштернĕ юрра шăрантарасҗĕ. Сассин хайне евĕрлĕхне, тембрне, юрланă вăхăтра хайне мёнле тытнине кура хаман җĕнĕ юрăсенчен пĕрне суйласа паратăп. Вокал, хореографи енĕпе теміҗешер урок ирттеретпĕр.

Надежда Ивановна:

– Конкурс пирки чылайăшĕ ЮТВ телеканал, «Хыпарла» «җамрăксен хаҗачĕ» урлă пĕлнĕ. Шăнкăравласҗĕ, килесҗĕ. Конкурса культура училищипе институтĕн, ытти вĕренў заведенийĕн студентĕсем хутшăнма кăмăл туни савантарать. Ялсенчен килекенсем те пур. Таҗта аякка кайиччен ЮТВ телеканал директорĕ Юрий Гурьянов пирки ыра сăмах каласа хăварас килет. Пирĕн шухăша ырласа йышăнчĕ вăл. Конкурс финалĕ раштав уйăхĕн 25-мĕшĕнче Шупашкарти «Салют» культура керменĕнче иртĕ. Ана ЮТВ телеканал ўкерсе эфире каларĕ. җапла майпа пирĕн конкурсĕсен пултарулăхне республикари, ун тулашĕнчи чăвашсем курса хаплĕс. Чи маттуррисемпе малашне те пĕрле ёҗлĕпĕр, вĕсене «Янташ» ушкăн йышне илĕпĕр.

– ЮТВ тенĕрен, Альбина Юрату савăҗ-журналистпа пĕрле кăсăклă телекăларăмсен ярамне йĕркелетĕр. Чăнах та, искусствосен, пурнăҗ, малашлăх пирки җаван пек тараннан каласни кирлĕ паян. Ку проекта та малалла тăсатăр пулĕ-ха.

Анатолий Никитич:

– Ыра йăлана пăрахăҗлама юрать-и вара? Пĕр юрра халăх патне җитерессинчен теміҗе җын тăрăшать. Юрапа поэтпа композитор тўпи пысăк. җак каларăмсем урлă куракансем вăл е ку юрран авторĕсемпе җывăхрах паллашасҗĕ, вĕсен таран шухăшĕсене аса хывасҗĕ. Малашне те ёҗлесшĕн-ха.

Надежда Ивановна:

– Иртнинче Анатолий Никитич Чăваш патшалăх юрапа ташă тата «җавал» ансамблĕсенче ёҗленĕ җулсене аса илтĕмĕр. Тĕпеле пĕрле ёҗленĕ җынсене йыхравларăмăр. Юрапа ташă ансамблĕ Анатолий Никитичан «Шупашкарти Акатуй» җюитине нумай җул репертуартан калармарĕ, ют җĕршывсене гастрольсене, фестивальсене каймассерен җавна кăтартрĕ. Ушкăнсен хастарĕсен пурин те каласа кăтартмалли чылай пуханнă. Телекăларăм эфире ситес кунсенче тухĕ. Унсăр пуҗне мăшăран пысăк калăпашлă произведенийĕсем тавра та каласмалла. Темине палăртса хунă 5-6 каларам пур, вĕсене пурапа киле черетлесе ўкерĕпĕр.

– Питĕ лайăх пĕлетĕп: эсир пĕрре та ахаль лармастăр, җĕнĕрен те җĕнĕ тĕллĕсене пурнăҗа кĕртетĕр. Ку конкурс хыҗҗан тата мён шухăшласа каларатăр-ха?

Анатолий Никитич:

– җкулта ёҗленĕ җулсене каларнă ача-пăча юррисен альбомĕпе учительсем уса кураҗҗĕ. Нумаях пулмасть шăнкăравласа хавхалантарчĕ. «Пĕрремĕш альбомри юрăрсене пĕтĕмпех вĕрентĕмĕр, икĕмĕшĕ хăҗан тухать?» – терĕҗ. Хăш-пĕр ача-пăча конкурсĕнче шăпăрлансене аслисен юррисене шанса парасҗĕ. Халăх теміҗе ару шăрантарнисен йышĕнче те ача-пăча юррисем пур-җке. җакна шута илмеллех. җкул ўҗĕмĕнчи ачасен конкурсне ирттерес тĕллĕвпе пуранатпăр. Илемлĕ саслă хĕрачасемпе арҗын ачасене хаман җĕнĕ юрăсене шанса парăп, җапла майпа икĕмĕш альбома та кун җути кăтартма май пулĕ.

Надежда Ивановна:

– җамрăк юрăҗсен пĕрремĕш телекурав конкурсне йĕркеленĕ май аслараххисем те шăнкăравласа интересленесҗĕ. «Анатолий Никитич репертуарĕнче асла ўҗĕмрисем валли те юра самай. 40-50 җулсĕнчисене конкурс мёншĕн хутшăнтармастăр?» – теҗҗĕ. Ку сĕнĕве те шута илĕпĕр – Турă пулăшсан, җывлăх җирĕп пулсан вай питти ўҗĕмрисем валли уйрăм конкурс хатĕрлĕпĕр. Пирĕн, чăвашсен, пĕрле пулмалла. Пĕр-пĕрне тиркенипе, хурланипе мала каяймăпăр. Хамăран пуласлăхшăн кашнин мён пултарнă таран тăрăшмалла, ун чухне пире нимĕнле глобализаци те пĕтереймĕ, ЮНЕСКО та хăратаймĕ...

– Тавах сире интереслĕ каласушăн. Хавхалану ниҳăҗан та ан чактăр!..

Дмитрий МОИСЕЕВ.

МАТТУР!

Кашни роле чунран вылять

Пүлеме тәпәлкка та чипер сән-питлэ, именчэк хёр кёрсе тәни паянхи кун та асран тухмасть. «Сывләх сунатәп. «Җәлкүс» халәх театрә җакәнта вырнаҗна-и?» – сәпайлән ыйтрә вәл. «Җакәнта», – терәм. Ун чухне Роза Иванова мана хәйән сәвви-семпе паллаштарчө. Юрласа-ташласа кәтартма та үркенмерә. «Чән-чән артистка ку», – тесе шухәш-ларәм ашәмра.

Роза Шупашкар районәнчи Җатра Марка яләнче суралса үснә. Ача чухнех килтисене куләшлә сәнарсеңе каләпләса савәнтәрнә. Кәшт җитәнсен күршә ачисене пухса концерт йөркелеме пусланә вәл. Шкул сукмакне такәрлатма пусласанах унән пултаруләхне Любовь Владимировәпа Рена Никитина учительсем асәрханә. Розәна юмахсенчи төрлө роле шаннә. Ялти клубра иртекен мероприяти-сене те хастар хутшәннә, хәйән пултаруләх-пе куракана тыткәнланә. Роза мән пәчәкрән артист пулма өмәтленни куҗ кәрет. Анчах шәпа әна И.Я.Яковлев ячәллә Чәваш патшаләх педагогика университетчән историпе филологи факультетне илсе җитернә. 2-мәш курсра вөрәннә чухне вәл «Җәлкүс» халәх театрә җинчен илтсен пәр тәхтама-сәр Трактор тәвакансен культура керменне сул тыт-нә. Җакәнта пусланнә та унән пултаруләх сүлө. Вәл җөнәрен те җөнә сәнарсем каләплама пусларә. Роза паянхи кун та халәх театрне сүрет, ыттисемшән вәл – ыра төсләх. Шаннә рольсене тәплән тишкерет, әнланман самантсене режиссерпа канашла-са усаңлатат.

Сцена җинче профессия тәләшәнчен пысәк шайри

артист-и е сук-и – кураканшән пәлтерәшлө мар, чи кирли – сәнара витәмлән уса пани. Роза кирек епле роле те чун витәр кәларать. Җакна куракансем те туяҗсә. Тәсләхрен, «Хәрсәр ял та хәсәр мар» спектакльти тәп сәнара Ленәна илер. Мән тери чипер те сәпайлә хула хөрә. Унән кашни сәмахә, кашни хусканәвә вырәнлә. Сәнарпа пәрле макәратән, савәнатән. Җакә артистән пысәк әстәләхне кәтартать. Роза пьесәри сәмахсене тәплән вөрәнет.

Халә Роза Иванова Шупашкарти 62-мәш шкулта учительте өслет, ачасене чәваш чөлхине юратма, театр үнерне хаклама вөрәнет. Вәл малашне те театр тәнчинчен тухмасәр тәван халәхшән пәлтерәшлө өссем тәвассинче иккәленмәстәп.

Галина СКВОРЦОВА.

«ВӘРҖА АЧИСЕМ»

Урокра выҗә ларни асәнчех

Тәләх ятне илтнә ачасен пурнәҗә терт-нушаллә. Иртнә өмәрән 40-мәш сүлөсәнче җитәннисенчен нумайәшән ашшә Тәван җәршывән Аслә вәрҗинче пуҗ хунә. Канаш районәнчи Анастасия Кипечре кун кунлакан Анастасия Илларионова та җак хәрушә тапхәрта ашшәсәр тәрса юлнә. Җәмәл килмен пәчәкскере. Җапах амәшәле тәван мар ашшә сума пулни әна пурнәҗәра хәйән вырәнне тупма пуләшнә.

чөлхе тупрам, туслә пурәнтамәр, – аса илчә 81 султи ватә хәрарәм.

Йывәр тапхәрта апат сәмелли, тәхәнмалли пулман. Анастасия Мартыновна пир төртсе тум сәленине, шкулта урокра выҗә ларнине аса илчә. Хәрача арсынсемпе тан вәрман касма сүренә. Пәррехинче вәл амәшән мәшәрәпе вутә пустарма кайнә. Тарән сырма урлә каҗсан вәй пәтнә вәсен. Анастасия ачаранпах колхозра өсленә. Әна пәр тракторист кин тума куҗ хывнә. Хөр кача каяс мар тесе чүречерен темиҗе хут та тухса тарнә. Вәл 23 султа Малтикас Кипеч яшәпе Илья Илларионова сәмье савәрнә. Малтанах вәсем хунямәшән киләнче пурәннә. Җак тапхәр самра арәмшән йывәр килнә, упәшкин амәшәле пәр чөлхе тупма сәмәл пулман әна. Мәшәр сурт лартса уйрәлса тухнә, 2 ывәлпа 3 хәре пурнәҗә парнеленә. Анчах Анастасия Мартыновнән 44 султах мәшәрсәр тәрса юлма тивнә. Илья Софроновича пуйәс сәпса хәварнә. Кәмпаран таврәннә чухне пулнә ку, пуйәс кәшкәртнине хәлхи илтмен. 2 султан вәл амәшә сәннипе суртне суртса 5 ачипе тәван килне таврәннә. Инкек ун хыҗсән йөрленә тейән. Иртнә өмәрән 90-мәш сүлөсәнче унән ывәлне Володьяна хура тәпрапа хуллама тивнә. Саратовра мәшәрәпе, икә ачипе пурәннәскере кам вәлернине никам та пәлмест. 30 султи арсыннән виллине вәхәт иртсен сәс тупнә.

Халә Анастасия Мартыновна хөрәпе Зинаидәпа кун кунлат. Кинемей вәрҗә җинчен сырнә хайлавсене валама кәмәлләт, ун чухне куҗсульне чараймасәр макәрать вәл. Паянхи әру нушаллә, төртлө вәхәта ан куртәрчә тесе пурәнәт Анастасия Илларионова.

Ирина КОШКИНА. Автор сәнүкерчөкә.

Анастасия Мартыновна сәмьере пәртен-пәр хөр пулнә. Җәршыва тәшмансем тапәнсан ашшән фронта кайма ят тухнә. Ун чухне Настя пәчәк пулнә, сәпах әна сула әсатнине халә те асәвәт. Ашшә сәпәсу хирәнчен чылай сыру вәстернә. Әне усранәран сәмьене вәрҗә сүлөсене чәтса ирттерме сәмәлрах килнә. Анастасия ытти ача пек уйра крахмал шыраса сүремен. Вәрҗә хуҗаланнә иккәмәш сүлхине ашшәнчен хыпар килме пәрахнә. Вәл виллине пәлтерекен хута сәмьене ялти пәр хәрарәм килсе панә. «Мартын вилнә. Куншән питә савәнтам-ха», – сәмах сарнә сын хуйхишән хәлпәртенәскер.

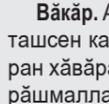
– Атте вилнә хыҗсән анне тепәр хут качча тухрә. Күршәри Трофим Никитинпа, арәмә вилнә хыҗсән 2 хәрачапа юлнәскерпе, мәшәрланчә. Вәл та вәрҗәра пулнә. Нушаллә сәв кунсене час-часах аса илетчә. Ялти яшсене салтака әсатмассерен макәратчә. Вәл маншән тәван мар атте пулсан та ыра сынччә, мана юрататчә. Пәррехинче пәр тусәм: «Ах, Трофим пиче манән атте пулсанччә», – терә. Мана пәр сивә сәмах та каласа курман вәл. «Әпә пур чухне ан кулянар, пурәнәпәр-ха», – тетчә. Унән икә хөрәпе те часах пәр

Гороскоп

Юпа, 31-чүк, 6

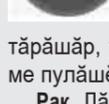
Сурәх. Чи хәюллә проектсене пурнәҗә кәртөөтәр, хальччен төкәнме хәранә өссене те парәнтаратәр. Вәхәта ытларах юлташсемпе ирттерәр. Өмәтленме ан вәтанәр: вәл чәнләхпа киләшсе тәман пек туйәнсан та. Шалти сасса итләр, шәпа систернине асәрхама вөрәнер.

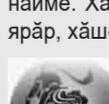
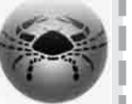
Вәкәр. Асәрханәр, тәшмансем ура хума пултарәс. Юлташсен канашне шута иләр. Вәсем төрәс каланине кайран хәвәрә әнланатәр. Ку тапхәрта илемлө курәнма тәрәшмалла: парикмахерские, тренажер залне кайәр, гардероба сәнетәр.

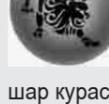
Йөкөреш. Өсәм вәхәчә пусланат: пысәкрах уқса өслесе илме май тупәнә. Анчах әна пурнәҗә кәртес тесен нумай вәй-хал, сирәп кәмәл кирлө, түрә султан пәрәнмасәр утмалла. Кунашкал пурнәҗә сире вәчәрхентерет, сывләх сынсемпе хирәсү тухат. Пәчәкнәхре юлма тәрәшәр, уса сывләша тухәр. Ирсерен чупни япәх шухәшсене сирме пуләшә.

Рак. Ләпкә, йәлтах планпа киләшүллән пурәнма хәнәхнисен нимшән те пәшәрханмалла мар – эрне әнәҗлә. Вәсәмех стресс түсме тивнисен нерв тытәмне сирәплетмеллех. Кәтменлөхсем тарәхтарәс, вәсене чун йышәнаймә. Хәвәра алла илме йывәр. Туйәмсене ирәке ан ярәр, хәш-пәр саманта шүтлесе ирттерәр.

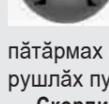
Арәслан. Питә нумай өс, савәнпа шухәш ун пирки кәна. Мәшәра ку киләшмә паллах. Анчах лару-тәрәва усаңлатсан вәл әнланатех. Савәк кәмәл-туйәм сывләхшән питә усаңлә, анчах апат-сәмәсә, эрех-сәрапа сыхәнман пулсан сәс. Унсәрән кәлетке илемә, сывләх шар курас хәрушләх пур. Халә уйрәмах пәвер, нерв тытәмә хавшак. Өт-пәве пиҗәхтермәшкән массаж пуләшә.

Хөр. Юратура йывәрләх кәтет. Сасартәк пусланнә роман питә хәвәрт вәсленет. Чылайранпа юратакансен әсәрлә утам тәвасран асәрханмалла, унсәрән вәрҗәнса каятәр. Кам төрәс тәват? Кам йәнәшәт? Җак ыйтусен уҗси-хуппине тупма тивә. Юлташсемпе, өстөшсемпе вәхәта аван ирттеретәр. Эсир сәмьеллө төк тәплә шухәшләр: килтисем сире күренмәс-и?

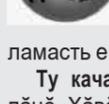
Тараса. Асәрханса каләҗәр, улталанас хәрушләх пур. Иккәленнә чухне шалти сасса итләр – вәл суймасть. Халә уқса нумай ан тақакләр, әна пухма тәрәшәр. Хәвәра ытларах шанма, хисеплеме тытәнәтәр. Анчах ытлашшипех пуҗтахлани тәллөврен пәрәт, сәвна май пәтәрмах сиксе тухат. Куҗман пурләхшән тәвансемпе вәрҗәнәс хәрушләх пур. Хәш-пәр ыйтура пәлөшсем пуләшәс.

Скорпион. Романтика туртәмә суралә. Киләшекен сынна савәрма та кирлө мар – вәл сирән аләра. Анчах ку сирәншән вәйә сәс пулсан хутшәну пуҗарма ан васкәр, ку савнин чунне амәнтә. Карьерәра әнат, пысәк сәрте тәрәшакан юлташсем пуләшәс. Җапах хәюллә та тевәкеллө проектсене пурнәҗә кәртме тәхтәр.

Ухәҗә. Финанс лару-тәрәвә сирәплетес тәлөшпе хастар өслемелли вәхәт. Анчах ку чупса уқса шырамаллине пәлтермест. Кирлө информация, сәнәве вәхәтра асәрхаса әша хывмалла. Вәл тупәшпа тәнәҗләх күрәссине әнланма шалти сасә пуләшә. Анчах чун шарламасть е эсир әна өненмәстәр төк ку тапхәр сирәншән ләпкә иртмә.

Ту качаки. Әсрә лару-тәру сәмәлах мар, тәшман тупәнә. Хәвәра күрентерме ан парәр, йөплә сәмаха шута ан хурәр. Кану питә кирлө. Аякра пурәнәкан сынпа романтика туйәмә суралә. Уқса-тенкә өнчен әнәҗлә эрне мар. Шухәшламасәр тунә утам тақак күрә.

Шывтәкан. Стресс түсме тивә. Хирәсүсене пула сывләх шар курасть. Усал йәласенчен яланләхах хәтәлма вәхәт ситнә чухне вәсем сирән сума ытларах сыпсәнаҗсә. Уса сывләшра час-часах сүрәр, вәрҗәнәсран, эрех-сәрапан хәпма тәрәшәр. Ташлани, ишни уса күрәс. Сәмье, юлташсем пуләшәсәх.

Пуләсем. Пусләх сирән паха өнсене төрәслә. Йәлтах әнәҗлә пулсан пысәкрах должноҗ сәнә. Анчах өс тесе сывләха хур ан кәтартәр. Халә сирән лайәх апатланмалла, тәрәниччен сывәрмалла. Вара пур өсә те парәнтаратәр. Начарланма, кәлеткене пиҗәхтерме, сывләха төрәслеттерме лайәх тапхәр.

Җанталәк

Кәнтәрлә	Сәрлө
27.10	+ 1 - 2
28.10	+ 1 - 3
29.10	+ 1 - 2
30.10	0 - 2
31.10	0 - 3
01.11	- 1 - 4
02.11	- 1 - 4

Юратуна

ЧАВСА ҢЫВАХ ТА ҢЫРТМА ҢУК

Усал пулсан та таван аттех

«Юратуна наркәмәшра» хәйсен пурнаҗәнчи төрлө историе җыраса кәтартаҗсә. Арҗын пулин те җәтаймарәм: манән та чуна уҗас килчә.

Эпә нумай ачалла җәмьере үсрәм. Ачаләхәм манән та, йәмәкәмсемпе шәлләмсен те җәмәл килмерә. Анне ыра кәмәллә та җепәс чунла хәраәмчә. Анча атте чуна җименни кәна. Аннене те, пире те, ачисене, хисеплеме пәлмен вәл. Ыйхи җүкчә те кәвак сүтәпаха вәранатчә. Пире те, шула каймаллискерсене, виҗсә-таваттәра тәратса лартса еҗе күлентеретчә. Йывәрләхә ытларак мана, ас-лине, тиветчә. Картиш тулли вильәх-чәрлөх усранә эфир, шула кайиччен тислөк хыраса хәвармаллаччә. Ирхи пилләкре кәтү хәвалама та манах яратчә. Хәллехи җил-тәманла кунсенче шула кайиччен картиши юра тасатма тиветчә.

Эрех еҗсен аттен латти пушшех җүкчә. Ытти чухне чун тухасла еҗлеттернөшөн, ирех вәратнәшән кәна тарәхаттәмәр, үсәрле вара хирәҗме пуслатчә. Аннен аттен кәреҗе пек аллинчен патак җимен кунә сахал пулна. Пәр җәрти кәвак иртсе кайнә җәре тепәр вярәнә кәвакаратчә. Мәне сиссе вәл җав те-риех тулашине паянхи кун та әнланмастәп. Киле күршәри Марус инкене ертсе килнине аставатәп. Анне ку сәмаха җын җине кәларнә хыҗсән ял хытах каласрә. Кайран атте хәлхине те кәнә җав сәмах, каллах аннене хәнерә. Эпә, саккәрти ача, вәсен хушшине кәме пәхрәм. Аннене җаптарас мар тесе ун умне чупса пытәм. Урса кайнә атте мана йәтса илчә те кәмака умне йәтса пычә. «Перетәп кәмака-на! җунтарса яратәп!» – тесе кәшкәрчә. Чәнах та перет пулә тесе хәранипе сөхре тухатчә. Унтан ләпланчә те мана вәҗертрә.

Пәррехинче аттепе уләха утә җулма кайнәччә.

Ирхи иккәре тәраттәмәр та әна-кәна җырткаланә хыҗсән уя тухса утаттәмәр. Ун чухне эпә җиччәмөш класс пәтернөччә. Пәр кунхине җапла ирех тухса утрәмәр, тепәр кунхине те... Виҗсәмөшөччә каллах ирех тәманла. «Мишәна вәрат!» – яланхиллах кәшкәрчә атте аннене. Тутлә ыйхәпа төләрнә җәрте сасә хәлхана кәчә пулин те түрех сиксе тәмарәм. җуллахи кунсенче кәҗе те часах пулмасть – җур җәрччен вьртман. Виҗ сөхөтре шәм-шака кантарма җук. Унччен те пулмарә – эпә тәманнине кура атте аннене шәлса җапрә. Ялан җаплаччә: пире кәшт тарәхсанах анне җине алә җәклетчә. Пире атте хәнесе курман. Тепәр чухне хамәра җапинччә тесе шухәш-лани те пулна. Аннене ан җаптәр тесе атте каланине җур сәмахранах итлеме тәрашаттәмәр. Уләхра утә җулнә чухнехи тепәр самант та асра. Темәҗе кун ирех тәнаран җулнә курак җине вьртса канас килчә. Атте җав вәхәтра җырмаи җәла шыв әсма аннәччә. Сисмен те – тахәш самантра төләрсе кайнә. Унччен те пулмасть – аттен усал сасси хәлхана кәчә. Эпә вьртакан җәре пычә те җавапа пәррех сулса ячә – сиксе тәма епле өлкәртөм тулькәш!

Атте ниҳәсан та ләпланмасть пуль теттөм. Йывәр чире кайсан, вярәнпах вьртас енне суләнсан та җәлхи пәрех кастаратчә. Алли айне лекнә япала-семпе аннене перетчә. Анне апат илсе пыраты-и, чей еҗтерет-и – күтәнлашмалли тупсах тәратчә, кравать сүмне тәратнә туяна илсе анне енне сулатчә.

Атте виҗә җул каялла вилчә. Әна тарәхни ниҳәсан та иртмөст пуль теттөм. Анча халә әна күреннөшөн те, җилленнөшөн те питә кулянатәп. Чавса җывәх та җыртма җук тесе ахальтен каламаҗсә иккен.

МИХАИЛ.
Ңәрпү районә.

КУН ПЕК ТЕ ПУЛАТЬ

Тәхләчсен мыскари

Ку пәтәрмах анатри җаваш яләнче пулна. Мана әна Шупашкарти Кәнтәр пасарәнче еҗлекен шанчәкпә сутуҗә каласа кәтар-тнәччә.

Пукрав умән Райкәпа Хветли җыләх каҗарттарма чиркө-ве кайнә. Кәтмен җәртен унта вөсем Кәтерне тәхләча төл пулна. Ирхи кәлө хыҗсән вәл вөсе-не хәнана чөннә. Лөшөсем хава-спах килөшенә. Лавккана кәреҗе пәрер җәкәр туяннә та хәнана сул тытнә. Кил хуҗи җав тери тара-ват кәтсе илнә вөсене. Шәрттан, төрлө еҗме-җиме кәларса хунә, төхөмлө пыл сәри те сәтел җинче кәпәкләннә. Кунөпе утса еҗшеннә тәхләчсем үсәрөлсөх кайнә, кил җинчен те маннә. Пәр авәк юрла-нә хыҗсән хәнәсем кам әҗта лар-нә – җавәнта түнсе кайнә, харлат-тарсах җывәрнә. җәрле автан сас-сипе вәранса кайнә хәйхискер-сем. Тәттөмре тәхләчсем хәйсем әҗстине те әнкарайман.

– Ай-яй! Кам мана пуҗран җаппнә-ши? Старик-ши? Эпә әҗта? Килте мар пек туйәнәтә... Кам та пулин пур-и кунта? – төнә Райкка.

– Шәплан-ха! Кәтерне патша майринчен пуҗа юсамалли эмел ыйт. Вара хәв әҗстине әнкарән, – сөннә юлташөшөнччен малтан тәна кәнә Хветли.

– Мөнле Кәтерне? Эсә хәв кам пулатән?

– Хуралҗә эпә.

– Мөнле хуралҗә?

– Икә уралли ара.

– Виҗә уралли те пулать-им?

– Чарәнәр! Ңывәрма кансәр-летәр! Ирччен ним те еҗстермөстөп

сире, – тесе Кәтерне җурәмпа лашт җаврәнса вьртнә. Вәл хар-латтарнипе пүрт җәтрөннә.

Мухмәр карчәкөсен мән тә-вас? Райкән пуҗне әслә шухәш кәнә: кәмака җинче темән пурах. Анчах унта җакаланнә чухне вәл шаплатса персе аннә, ыратнипе нәйкәшма тытәннә. Хветли кәма-ка айәнче шырасан-шырасан 3 литрлә банка туртса кәларнә. "Тинех тупрәм!" – тесе шутсәр савән-нә. Анчах тулли савәт җәтрекен аллинчен туххәмрах тухса үкнә те җөмөрөлнә. Пәр банка шура төслә сәра самантрах урайөпе күлө өвәр сарәлнә. Хветли шуса үкнә, темле тәрашсан та кәлет-кине җәкпеймен, пәтөмпөх сәра-па вараланса пөтнә.

Сасә илтсе Кәтерне вярән җинчен тәрса ларнә. Мән амакә? Пәри кәшкәрәтә, тепри ахлат-тәтә. Кил хуҗи җутта җутнә та икә пәҗҗине шарт! җаппнә. Кәмака сүмөнче вьртакан вобла пула пек хыткан тәхләчине вәшт! җәҗ ди-ван җине йәтса вьрттарнә. Мән-тәркка Хветли патне пыма та хә-рушә – шура упа пекөх мөкөлтө-текенскер: "Пуләшәр!" – тесе пәр чарәнми кәшкәрнә. Тәрать җәҗ – тепре лачлаттарса йәтән-са анатә.

Кәтерне нимән тума аптәра-нипе күршине чөннә. Темәҗе җын пуҗтарәннә. җур кун тасатсан тин Хветлие җын ретне кәртнә, Райкә-на больницәна әсатнә.

Чиркүре җыләх каҗарттарнә хыҗсән та җакнашкәл мыскара курма пулать иккен!

Муҗса ГАЛИ.

ШӘПА

"Тарҗә пек еҗлесен те юраймарәм"

Смирновсем хәрне качча панә чухне чунран хурланчә. Амәшөн җәри вярән-та марччә. Темән сиксе тухасса туйрә-ши? Ара, пәртен-пәр төпрөнчөкне нуша кур-ма җуратса үстермен-ске. Лисукпа Макҗәм хәрә лайәх җын аллине лектәр тесе өмөтленнә.

Ахальтен пәлханман амәшөн җәри – Маринән упәшки пултә пулмарә. Пәрле-шиччен Костя әна сивә пәр сәмах та кала-са курман, сассине те хәпартман. җөмье җавәрнә хыҗсән кунран-кун улшәнса пычә. Малтанах арәмне хәр тусөсемпе төл пул-ма ирөк паратчә, кайран килтен те кәларма пәрахрә. Унән шухәшөпе, хәраәмән кил-тәрөшре тәрмашмалла: кәле-йөм сүмал-ла, кунне виҗә хутчен апат пәҗсөрмөлле, вильәх пәхмалла... Ют арҗынсем куҗ хы-васран хәранипөх Маринән еҗрен пәрах-тарчә. Хәраәм җине-җине ача суратрә. Ко-стя ытлә-ситлө пурнәҗсән тәрашса тепәр еҗе вьрнасрә. Киле җывәрма җәҗ килетчә вәл. җулталәк җапла пурәнчөс упәшкипе арәм. җөмьене "җөнә кайәк" килсен йы-вәрләхсем тата хушәнчә. Пилөк хырама тәрантармалла-ске Костяән. җавәнпа пулө җөмьере пәрмаях харкашу тухрә. Кил хуҗи час-часах үсәр таврәнма тытәнчә, арәм җине алә җәклөрә. Арҗын аләран чөркөкө-ямарә – "симөс җөлен" әна төп тумак шут тытрә тейән. җавна пулах Костяәна еҗсен кәларчә. Арҗын кунран-кун тулашрә, та-рәхрә. Марина кәвак куҗпа җүренине

күршисем пәрре мар асәрхарөс. Ачисене те чышкә-мәкляшкә тутантарма пуҗласан хәраәм чунне хытарчә – упәшкинчен уй-рәлма шухәшларә. Төпрөнчөкөсене җак пурнәҗа кәтартаҗсә килмерә унән. Япалисене пуҗтарса ашшөпе амәшө патне тухса кайрә.

– Васкаса качча тухрәм, пулас мәшәрә-ма пөлсе җитөймерөм. Шәпа җапла килсе тухасса чухланә тәк Костя енне җаврәнса та пәхмәттәм. җамрәкляха сая яни җәҗ пулчә. Чәтрәм, түсрөм. Юрас тесе кунөн-җәрөн тарҗә пек өслөрөм. Мөн хушнине йәлтах пурнәҗларәм. Вәл вара хисөплеме мар, кәшкәрмалли, вәрҗәнмалли сәлтав шы-рарә. Ачамсене ура җине пөччен тәратма йывәррине пөлетөп, анча мәшкәлә текөх җәтаймарәм, – каласа пачә амәшне хәрә.

Тәван килөнче Маринән чунне ләпкә-ләх таврәнчә. Вильәх тухтәрөн профөс-сине илнөскер ялти фермәра тәрашрә. Вәл юратнә еҗе кашни кунах лайәх кәмәлпа җүрерә. Пәррехинче фермәна Шупашкар-тан төрөслөме килчә. Завөдующи комис-сие Марина еҗлекен вярәна та кәтартрә. Пүлөмрен тухнә чухне ветеринар әнсәр-тран пәррөмөш юратәвне Мишәна курчә.

– Кәтменччә кунта төл пуласса, – сәмах чөнчә Миша.

– Мөншөн апла калатән? – төлөнчә Ма-рина.

– Эсә качча кайнә вөт.

– Пулнә ун пекки... Юратсах качча тух-рәм. Виҗә ача суратрәм. Анчах җөмье

пурнәҗә әнмарә. Упәшка «симөс җөленпе» тулашни пөтерчә. Ачамсене хур кәтартни-не түсөймерөм, уйрәлтәм. Атте-анне патне таврәнтәм, – куҗсульне шәла-шәла каласрә җамрәк хәраәм.

– Пурнәҗ аванах ләсканә сана. Малалла мән тәвасшән? – кәсәкләнчә Миша

– Пөлмөстөп... – пуҗне пөкрә Марина.

– Тен, манпа пәрле Шупашкара пярән?

Эпә өслөнә җәрте шәпах ветеринар кирлә.

Уқсине ялтинчен нумайрах түлөҗсә. Манән хваттер пысәк, пурин валли те вярән җитөт.

Ачасене җывәхри шула вьрнаҗтарма пулө. Канмалли кунсене ялта атте-аннепе пәрле ирттерөпәр, – үкөтлөрә Миша.

Маринән ашшөпе амәшө Миша лай-әх каччә пулнине малтанах пөлнә. Вөсем хәйсен пәртен-пәр хәрне әна качча пама өмөтленнә. Марина ун чухне Костяәна суй-ласан җамрәксен хушшине кәмерөс. Йә-нәша түрлетме ниҳәсан та кая мар: Ма-рина хәйән пурнәҗне төпрөн уләштарма килөшрә, Мишәпа хулана тухса кайрә...

Рената ВОЛКОВА.

Кёрен кёпене 40 җул упраня

Пёррехинче Наҗтаҗ улашкине Пуриса Шупашкарти пёр универмага ертсе кече те кепе сутакан уйрам умёнге чарче:

– Кёсех санан сурална кун җитет. Суйла хавна килёшекеннине, манран парне пултяр.

Пурис төрлө төслёскерсене тытса пәхкаларё те:

– Мана килёшекенни сук, – терё.

– Сака мёнлөх-ши? Кур-ха, куҗа йа-мәхтармаллах йалтартатя, асамат кёперне аса илтерет. Лавсанран та чапларах пек туйанатя, – пёр кёпене аллине илсе сәнарё арәмё.

Пурис кёрен кёпене мёнле пусмаран җеленипе кәсакланчё. Парнеленё лашан шәлне пәхмасчё тенён вәл Наҗтаҗ кәмәлне тивёстерчё. Тин сөҗ туянна кёпе айна асаилүсен авәрне путарчё.

...Тәватя теҗетке җул каялла вәл җартан таврәнчё. Университета куҗан мар майпа вёренме кёрсен Чәваш наци музейне ёслеме вырнасрё. Кәнтәрлахи апата вәл җул урла вырнаснә кафене сүрерё. Унта яланах таса та сүтә, чуна сёклентерекен кёвё янәрәт. Исём сьри эрехё, коньяк сыпма пулатя. Хаксем хытах «сыртманнипе» унта студентсене те курма пулатчё.

Хёрёх җул каялла Пурис кёрен төслё кёпе тәхәннә җинукпа шәпах савәнта паллашрё. Каҗхи апат вәхәчеччё. Хёрсем тин сөҗ сурәлнә улмуҗси айёнге улах вы-

рән тупрёс. Куславка районёнге суралнә җинук хай җинчен каласа панине ёненес тёк, путвалти пёр кантурта секретарьте ёҗлет. Тәләха кукашшёпе кукамәшчё ўстерсе пурнаҗ сүлө җине тәратнә. Пике общежитире пурәнәт.

Пурис җартан таврәннәранпах ашшён шәллён хваттерёнге вырткаласа тәчё. Авланса уйрәлнә, пёр вёсём командировкәна сүрөкен тәванё патёнге чылай чухне вәл пёчченех хусаланчё. Сакаппа усә курса вәл кафере паллашнә хёрён каҗ валли нимёнле план та суккине пёлсе айна хай патне хәнана чёнчё. Хальччен каччя хваттерне сүремескер аванмарланчё.

– Мён аван марри кунта? Такама җаратма е усал ёҗ тума каймастпәр-сөке, – җине тәчё Пурис.

Каччән вёри тутипе ачаш алли хёрачана темёнле аңланмалла мар чётреве ертрёс. Тепёртакран: «Юратя, эсё каланя пек пултяр, анча ан ултала мана», – пёрле пыма килёшнине пёлтерчё хёр.

Пуриспа җинук пүлём варринчи савра сётеле диван сүмне куҗарса чей ёсрёс. Телевизорпа «Ну, погоди!» мультфильма сур сехет пек пәхсан кил хуҗи хёре ерипен вырттарчё. Каччя тутипе сёртёнчё, аллипе җинукан чёркуҗсине ачашларё. Кәштахран хайён ўчён хёрүлөхне пикепе пайласшән пулчё, анчах вёсене темёнле туйам чарчё. «Мультфильми кашаман пек ан хәтлан!»

– теме сөҗ ёлкёрчё җинук – пилёкёнчен аяларах җатяр-җатяр турё.

– Санан аялти җи-пуҗунта электричество зарядё ытлашшипех, – хёре йәпатма тәрәшрё Пурис.

– Кунашкәл шәрәхра Атәл хёрринче нимсёр-мёнсёр сүрөкен хёр те пайтах, – хәюлләнчё җинук.

– Эсё унашкәллисен йышёнчен мар. Чән-чән Брест крепосё!

Хваттерте савра җил пәлханма пуҗларё тейён, нихәшчё те парәнасшән мар.

– Мана кайран кам качча илё? Эсё нихәшән хёрарам курман пек хәтланатән, – куҗсульенсех каласрё хёр. Пурис ләпланчё. Уйрамшарән сывәрма выртрёс, җаплах вәранчёс.

Унтан пёр-пёрне вун-вун җул курманччё вёсем. Виҗём җул Пурис лавкәна попугай туянма кайсан чарәнурә җинукә аңсәртран курчё. Хёрарам айна тўрех палларё.

– Җуҗу шурали. Санпа пёрремёш хут тёл пулнә чухне хуп-хураччё-сөке. Асатте пулма та ёлкёртён пуль? – терё вәл.

– Эсё вара сав-савых хитре, – сәнё каштах туртәннә җинукә савәнтарас шухәшпа каларё Борис Петрович. – Леш кёрен кепу пите килёшетчё сана. Эсё айна тәхәнма та пәрахрән пуль.

– Пурис, кил-ха сывәхарах, – хәлхинчен пәшәлтатрё җинук. – Ан пәшәрхан, санпа пёртен-пёр каҗа ирттернё кёрен кёпе-

не халё те упратяп. Айта ман патә, хваттерте элё пёчченех. Виҗё ывәл та ют хула-ра пурәнәт.

Авләннә сын аванмарланчё. җинук айна тўрех пүлчё:

– Хёрёх җул каялла элё сан патна пыма аванмарланмарәм-сөке.

– Ун чухне иксёмёр те хамяр тёллөн пурәннә, – хуравларё Пурис. Шампань эрехёпе шәккалат туянчё те җинукә хулёнчен тытса хәюсәррән утәм хыҗсән утәм турё.

җинук виҗсёмёш хутра виҗё пүлёмлө хваттерте пурәнәт.

– Туря калашле виҗсё теҗсё вёт. Виҗсёмёш хутра пурәнәтәп, виҗё ача суратрам. Пурне те ашшёсёр ситёнтертём. Тёрёсипе, аслин ашшё эсё пулмаллаччё. Шелте, юрату чухне кёпене лүчёркенипех вёсленчё, – чёвёлтетрё җинук.

Унтан пүлёмө кечё те хёрёх җул каяллахи кёрен кёпене тәхәнса тухрё. Тепёртакран черкке тытса «Ан сивён те, савни, ан сивён...» юрә юрласа сётел тавра саврәнчё.

– Сивёнмен, сивёнмен! – сёнёрен хыпса илнө туйәмё пирки систерчё Пурис.

җинук Пурис умне пырса пуҗне пёкрё. Тахәш самантра вәрт! саврәнчё те хёрёх җул каяллахи савнине ыталаса диван җине йәванчё...

Александр МОКИН.
Шупашкар хули.

АРНЕ ПӘХСА КАЧЧА КАЙ

Пёрле пухнә укҗсана ашшё-амәшне пачё

Савнипе хушёре те хутё теҗсё. Анчах сакна мёншён тўрех ёнетпёр-ши? җамрак чухнехи айванлаҗ никама та пәхәнмасть. Мёнле шухәшлатпәр – җапла тәватпәр.

Хёр тусәм чәваш каччине юратса сёршывән тёл хулинчен пирён тәрәха пурәнма куҗрё. Ашшёпе амәшчё темён чухлө ўкётлесен те унән шухәшне улаштараймарёс. Полина шула ылтән медальпе пётрчё. Экзамебра пухнә пысак балсемпе айна кирек епле аслә шула та йышәнма хатёрччё. Пике юриста вёренме кечё. Вәл савниёпе пурәнма тытәнчё. Студента тара илнө хваттершён тўлеме йывәррине туйса иккёмёш курса ситсен вәл куҗан мар майпа вёренчё, лавкәна ёсө вырнасрё. Каҗхи 11 сехет тёлне сөҗ килне ситетчё. Ури сурнипе сёрёпех сывәраймастчё. Вәл укҗа ситсе пыманнипе темиҗе ёсрө тәрәшатчё. Полина пулашма тытәнсан яш кахалланма пуҗларё. Сёрле таксистра ёслөнёскер хёр сүмёнче хуп турттарчё. Тусәма вәрҗаттәм, сывәх сыннисем патне таврәнма ўкётлеттём. Вәл Сергейә пәрахса каймәссине, айна хытә юратнине калатчё.

Савнә сынсар пёр кун та пурәнас килменнине аңланатяп. Полина чупса мар, вёсө сүретчё. Киле килсен Сергейән кёпе-йёмне сума кәна мар, апат пёсөрме те вәхәт тутатчё. Ситменнине, Полина ахаль апат мар, Интернетри сөнү-канашпа усә курса тутларан та тутлине кәна пёсөретчё.

Вёсем чёлхене җатса ямалла пулинне хам та ативсе курнәран пёлетёп. Сергей Полинәпа пурәнма пуҗласан самаых самәрәлчё. Яш айна эрех ёсөсе тарәхтарман теес килмест. Тепёр чухне ура җинче тәрәймиҗченех ўсёрёлетчё вәл. Полина пётёмпех каҗаратчё. Сергей айна качча тухма ыйтасә чәтәмсәррән кётсе пурәнәканскер туй кёпи пәхкалама тытәнчё ёнтё. Пёррехинче кун пирки хәех сәмах пуҗарчё. Ашшёпе амәшчё шәнкәравламмасерен хәсан туй пуласси пирки ыйтнине пёлтерчё. Сергейән хуравё унән кәмәлне сёклемерё: «Туй тума укҗа-тенкё сук, пурәнмалли кётес ыйтәвне хәсан татса парасси те пәллә мар. Семье пурнәсөне җапла пуҗлас килмест. Малтан ура җине сирёп тәрар-ха, унтан туй пирки шухәшләпәр».

Кун хыҗсән Полина Мускава таврәнәсси пирки пёрре мар шухәшларё. Анчах ашшё-амәшчө умёнче намәсланнипе, хайён ёмёчөсене пурнәсә кёртейменнипе аванмарланчё. «Тепёр чухне кичемлөх пусать те аннепе чуна усса каласас килет. Мён тери тунсәхлатәп-сөке элө унсәр. Лавкәра туй кёпине сәнама пәрахрәм. Эрне пуҗлансан канмалли кунсем мёнле ситнине сисместөп», – пёлтерчё вәл манпа тёл пулсан.

Полинән шура кёпе тәхәнса мён пур тус-таванне кёрекерә савәнтарас ёмёчө пурнәсәланмарё. Вёсем Сергейәпа ЗАГСә кайса сөҗ сьрәнчөс. Сергей сывәх тәванёсемпе юлтәшөсене кёрекерә кая-

рахпа пуҗтарассине пёлтерчё, анчах унтанпа вәхәт самаых иртрө. Венчет сёрри тәхәннә мәшәртан йыхрав килмерё. Сергей арәмне никампа та хутшәнтарасшән марччё пулин те Полинәпа сыхәнәна татмарәм.

Качча кайнә хёрарамән пысак ёмёчө – мәшәрне ача парнелесси. Тусәм та сак шухәшпах сунатланчө, анчах вәл кун пирки нихәшән та каласу пуҗармастчө. Сәлтәвё каллех Сергейәпа сыхәннә. Вәл арәмён сие юласран тем пек хәрәт-мён. Хайхискер хула-ра пүлём те пулин илес вырәнне иккён ёслесе илнө укҗа-тенке ашшөпе амәшён хваттерне юсама панә. Вёсем Полинән сывәх сыннисене хәнана кётме хатёрленнө. Район центрёнге пурәнәканскерсен хваттерё сёршывән тёл хулинче кун кунлакансеннинчен япәх маррине ёнетересшён. Савәнпа дизайнерсене тара тытсах хваттере тёлпен юсанә. Тен, элө аңланмастәп, анчах ывәлө пурәнмалли кётесшён ют сынна укҗа тўленө чухне кил-төрөше сав тери чаплә сөнетни килёшүллө-ши?

Полина юсав ёсөсөм вёсленсен пурнәсө йёркеленессе шанчө, анчах такәнтаракан сәлтәв тупәнсах тәчө. Сергей арәмён ашшөпе амәшө вёсене пулашасса кётнө.

Ахальтен мар вәл Полинәна Мускава пурәнма куҗса хирёс марри җинчен пёрре мар каланә. Ун чухне тусәм нимён те чухламан. Савнә сыннипе иккөшөх мён пур йывәрләха сөнтөрсө ура җине сирёп тәрәсса ёненнө. Айна юратнипе сёршывән тёл хулинчен пәрахса килчө-сөке вәл. Куҗан мар майпа аслә пёлү илнө юрист пёчөк хула-ра хайён професийёпе ёсө вырәнө тупаймарё. җапах пуҗ усмарё вәл, ахаль сутуҗәра ёсрө, кайран директор тивёсөсөне пурнәсәлама тытәнчө. Полина җине тәнипе вёсем пүлём туянчөс. Сергей савых арәмне декрет отпускне ярасси пирки шухәшларамё. «Пёчөк пүлёмре ачапа мёнле пурәнәпәр? Кунта иксёмёре те тәвәр», – тесе тўрре тухма тәрәшрө. Полинән чәтәмләхөнчен тёлөнөттём. Вәл хайён пурнәсөнчи

чи савәк вәхәтне айна парнелерё. Сергейә темиҗе пүлёмлө хваттер, чаплә сәмәл машина, ёнчөк тулли укҗа пурнәсәра чи пёлтерөшлө маррине аңлантарма тәрәшрө. Вәл айна аңланас, пулашас вырәнне ёмётне пёр шөлсёр татрө. Полина вырәнөнче ура хёрарам пулсан тахсанах ашшөпе амәшөн ашә сунатти айне тухса кайчөчө. Вёсен сүмёнче айна хәтләрах та ләпкәрах пулассинче иккөленместөп. Полина шәпаран тарма суккине ёнетерме тәрәшатя мана, анчах җапла пурәнма пулачө-и вара? Ёмёт этеме малалла кун кунлама хавхалантаратя. Шухәшсемпе тёллөвсем пурнәсәланмасан нимён те тәвас килмест. Полина пур-пёрех нимён те улаштарма талпәнмасть. Аңланмастәп: чунө мёнле чәтәтә-ши?

АНАСТАСИЯ.

наркәтәш

Арамә уңашкине тәрмене хуштарна

Анчах хай те ирәкре нумай пурәнайман

«Ир такан-сан каҗчен», – җапла калатчә тәнлавлан пас тытнә кукамай. Куславка районенчи Куснар яләнче пурәнакан Педюсевсем патәнче пулнә хыҗсан шапах җав сәмахсем аса килчә. Унта эфир ачисене пәччен ашшәне шыраса ситрәмер.

Асламәшән хуттинче

Педюсевсем сирәп кил-сүртне шыраса тупма йывәр мар. Ялтисем пире: «Кирпеч пұрт. Урам картине хәмәр тимәртен тытнә», – тесе тәллесе ячәс. Куҗ умәнче – тәпәлтәпәл хуҗаләх. Малтан веранда аләкәнчен шакарәмәр, анчах сасә паракан тупанмарә. Кайран хәюсәртарахән иртсе пұрт аләкә патне ситсе тәтәмәр. «Хуҗисем пур-и?» – аләка уҗса кәшкәртәмәр. Сасә илтсе икә пәчәк арсын ача чупса пычә. «Аннәр килтех-и?» – ыйтрамәр шәпәрлансенчен. «Мама – дура», – касса татрә пәри. Унтан эфир килте кам та пулин пуррипе кәсәклантәмәр. Кәсәenni сәмах чәнмерә, асли асламәшә пуррине пәлтерчә. Кил хуҗисине шыраса пахчаланла тухрәмәр.

Евдокия Михайловна сәнәпете, кәлеткипе те, вәр-варләхәпете те җамракан кая мар. Сүтә та хитре сән-питлә хәрарәмән аш пилләхә түрех сисәнчә. «Уңашка больницәна флюорографи тума кайрә. Хам пахчара аппаланатәп», – кәмәллән каласрә Евдокия Михайловна. Уңла пәрле пұрте кәтәмәр. Кил хуҗисе больницәран таврәнма әлкәрнә икен: диван сиче ыртакан Гена ют сынсене курсан майбепен тәчә. Вәл самаях хәрәнкәччә.

Пұртте тәрленә япаласене түрех асәрхарәмәр. Ку – Евдокия Михайловнән чун киләнчә. Муркаш районәнче суралса үснәскер йәппе сип алла тытма пәчәкрәнен хәнәхнә. Куславка районне качча килсән те тәрлес әсталәха пәрахман. Вырәнти хуҗаләхра вай хуна чухне юратнә әсәпешә пушә вәхәтра тата кәсәрен

аппаланнә. Хәрарәм алла тәрә тытса сәрәпех ларни те пулнә.

Ылтән аләллә та ыра кәмәллә хәрарәмпа чипер каласса ларнә вәхәтра кил хуҗисе пирән сине шанмасәртарах пәхрә. «Камсем эсир?» – ыйтрә вәл. Эфир хәсатран пулинне пәлтернә хыҗсан каласу пәр вәхәт чиперех сыпәнчә.

Амәшә ачисемпе мар

Сәмах җәмхи аслисен каласәвне хәлхана чикмесәр телевизор пахакан арсын ачасен ашшә-амәшә сине куҗрә. «Мама – дура», – терәс. Ун пек калама кам вәрентнә?» – кәсәклантәмәр асламәшәпә аслашәнчен. «Хәйсемөх», – әнентерчә Евдокия Михайловна.

Тәваттәри тата виҗсәри арсын ачасен амәшә Алена Никифорова халә вәсемпе пәрле пурәнмасть. Вәл тәрмере ларат. Амәшән правинчен хәтарман ача. Педюсевсем каланә тәрәх, вәрә тата ултав әсәпешә айпа кәнәскере ирәкрен хәтарнә. «Темисә сынна улталанә вәл. Таксистсене суйнә, телефон, компьютер вәрланә. Кредит илсән түлемен», – әнлантарчәс хуңямәшәпә хуңямәшә. Хәрарәма икә сүлләха хупнә.

Ачасен Аленәна судпа айәпличчене асламәшәпә аслашә патне лекнә. «Иртнә сүлхи сурла уйәхәнче илсе килчә те хай сүхалчә. Пәчәкскерсем каҗса каясла үсәретчәс, мән тумалла-ши тесе опекапа попечительлөх органәпә сыхәнтам. Вәсем медпуләшу ыйтма сәнчәс. Ачасене больницәна ырттарчәс. «Ывәлүсем патне кайса кил. Уҗсәрсәсә», – терәм кине. Икә эрне

сипленнә хыҗсан мәнүкәмсене хам пата илсе килтәм. Кин больницәна кайса курмарә. Ачасем пирән патра сүлтәләк пурәнчәс. Амәшә ачисем пирки пачах манчә. Пирән ялта пәрисем патәнче хәналаннә вәл. Тәпрәнчәкәсене курма кәмерә», – каласа кәтартрә асламәшә.

Алена Никифорова Куславка районенчи җатракра 1984 сүлта суралнә. Темисә сүл каялла, җемье савәриччен, вәл җәнә Шупашкарта пәр арсынпа паллашнә. Пәррехинче Алена яла 3-4 сүлсенчи ачана җавәтса килнә. Ку – савинн тәпрәнчәкә-мән. Ача вәл вәхәтләха пурәнма илсе килнә. Анчах Алена пепке савинийән маррине пәлмен. Ку – вәрланә ача. җав арсын ют сынсен тәпрәнчәкәне вәрласа шантаж тәвасшән пулнә-мән. «Пәчәкскер пуян җемьере үснә ахәртнех. Аленәпа лавккана тәтәшах килетчәс. Ачи тутлә симәс илсе пама йәләнатчә. «Асу килсен туянат», – тетчә Алена. Анчах ашшәнчен малтан полицейскисем җатрака ситрәс. Пәр машинәпа та мар, иккәпә. Аленәна ачи-качки лартса кайрәс. Ача ача вәрлас әсә хушәннәшән судпа айәпләрәсә», – илтме түр килчә ялта.

«Кине киле кертмәстәп»

«Ывәләр Саша Алена тәрмерен тухсан уңах пурәнәшән-и?» – ыйтрамәр Педюсевсенчен. «Эпә ача кертмәстәп», – касса татрә кил хуҗисе Гена.

Парәма кәрсә пәтнә Алена судтенкелә сине лариччен хәйән тәван сүртне сүтса янә. Тәрмерен тухсан уңан пурәнмалли кәтес те

сүк. «Ачасене кунта килсе янә чухне эпә җакна пәлмен», – терә Евдокия Михайловна. Шәпәрлансене ашшә пәхәт, аслашәпә асламәшә те пуләшәсәсә. Ялта садик сүккипе Евдокия Михайловна вәсене шул сүлне ситменнисен ушкәнне илсе сүрет.

Путсәр амәшәпә пурәннә чухне ачасен психики аманнә. җакә пәчәкскерсем аслисене итлеменнинчен, кәшкәрининчен те паләрнә. «Халә ачасем лайәх ене улшәнчәс, ләпланчәс», – паләртрә асламәшә.

Алена йәплә пралук леш енчен хуңямәшә патне шәнкәравланә, ывәләсем мәнле пурәннипе кәсәкланнә. «Сүлтәләк кирлә пулмарәс вәсем сана, халә епле аса илтән тата? – тарәхнә хуңямәшә. – Сашәна мәншән хуштарнә?» җапла ыйтсан Алена телефона түрех сүнтернә.

Евдокия Михайловна пире чей әсәме чәнчә, сәкәр-тәвартан асла пулас мар тесе сәтел хушшине ырнасрәмәр. Кәштахран кил хуҗисе Гена кухнәна персе ситрә. «Камсем эсир? Аферистсем мар-и?» – тепәр хушшине ыйтрә вәл. Журналистсем пулинне маннә курәнәтә үсәр арсын. Әстәшәм удостоверени кәларчә. «Ун пеккине эп хам та әстәлатәп. Паспорт кәтартар!» – әнентерчә кил хуҗисе. Уҗсәр сынпа тавлашса тәмарәмәр – паспорт та кәтартрәмәр. Геннадий ача тытсах пәхасшәнчә, анчах алла пама шиклентәмәр. Лешә куншән урса кайрә, арәмәпә хирәсәме тытәнчә.

Чей ниһәсан курман мар, патак – шушкә мар тесе сәтел хушшинчен йәләр-яләр сиксе тәтәмәр. Евдокия аппа уңашкине ләплантарни пуләшмарә: арсыннән силли тулсах пычә. Эпә пушмака тәхәнма әлкәртәм-ха, әстәшәм урама нуски вәсәсәнех чупса тухрә. Редакци машинине ларма әлкәртәмәр кәна – хәма ярса тытнә Геннадий пирән еннелле вирхәнчә. «Кантәка сәмәрет вәт», – тесе водитель машинәна часраха хушкатрә.

«Хәйне чәпәтсе кәвакартатчә»

Ачасен ашшә Александр та хай вәхәтәнче судпа айәпланнә: пәрре те мар, виҗә хушшине. Вәл йәплә пралук леш енчен нумаях пулмәсть тухнә, түрех ыранти хуҗаләха әсә ырнаснә. Уңан патшаләха әсәсә татмалли сәхәтсем пур. Саша сәрулли управәнчә вай хурат.

Саша пытармарә: җамрак чухне вәл шухә пулнә. «Колхозра моторсем сүхалнә. Вәрлаканәсем пәрисем пулнә, явап тытаканни – Саша, мәншән тесен вәл унта сын-

сем хыҗсан кайса темле майпа җакланнә», – ывәлә суд сакки сине пәрремәш хушшине епле ларнине каласа кәтартрә Евдокия аппа. Ирәке тухсан кәштах пурәнсан каччә сүл сине үтне сүтма тухнә «каҗки ләпәшпә» киләнәс шухәш тытнә. Хәр Сашәна киләштерни пирки калама тытәннә. Арсыннән вара юрату шухәшә пулман: уҗисине түленә, хәртен хәтәлмалла. Ача вәл машинәран тәксәх кәларса янә. «Сумки тата телефонә салонра юлнә. Эпә җакна асәрхаман та», – әнентерчә Саша. «Кәҗки ләпәш» йәрке хуралсисене хәйне саратни пирки пәлтернә. Кун хыҗсан Сашәна каллех юсанмалли колоние әсәтнә.

Виҗсәмәш хушшине вара арәмне пула ирәкпә вәхәтләха сывпуллашнә. Түрех икә статьяпа: хәнәшәшән тата асаплантарнәшән. Сашәна колоние 1,8 сүлләха янә, анчах вәл унтан виҗә уйәх маларах тухнә.

«Алена ялан эрех әсәтчә. У сәрле киле таврәнма хәратчә, түрех йәрке хуралсисем патне улашкә хәнәт тесе шәнкәравлатчә. «Пустуйран чәнсен хәвна явап тыттаратпәр», – полицейскисем йәләхса ситнәрән җапла каланә Аленәна. Кайран вәл урәхла меслет шухәшласа кәларнә: хәйән кәлеткине чәпәтсе кәвакартнә. Тутине шәлла сыртса юнәхтарнә. җакна эпә тунә тесе йәрке хуралсисене әнентерчә. Ачисене килте пәччен те хәваратчә. Хай күнәпә сүхалсә сүретчә. Нимәнле арсын та җак мәшкәла түсәймә. Эпә те хушәран сәпкалаттам. Анчах үчә кәвакарчичен асаплантарман. «Санән хәвәнах йәрке хуралсисенчен хәпмалла ан пултәр», – усал сунтам пәррехинче. Халә ав ир те, каҗ та вәсемпе», – каласа кәтартрә Саша.

Аленәна Саша шулта вәрәннә чухнех паланнә. Кайран клубра ташә кәсәнене куркаланә. Анчах каччә хәйәнчен кәсәнрәх хәр сине савранса та пәхман. Вәсем 2011 сүлта туслашнә, хәрпә каччәлла сүреме тытәннә. Ун чухне иккәшә те судпа айәпланнәскерсем пулнә. «Малтан сырәнмасәр пурәнтамәр. Кайран хут уйәрттартамәр. Халә, пәр енчен, куншән савәнәтәп: атту ачасене мана памастчәс, ашшә пулинне әнентермәшкән ДНК тума тиветчә», – терә җамраклах такәннә арсын.

Саша малашнехи пурнәсә йәркеленәсә шанат. Пули-пулми хәрарәмпа сыхланмасәр, әрехпә айкашмасәр түрә сүлпа утасшән вәл. Чи кирли – ывәләсем уңпа пәрле.

Вера ЭВЕРКИ.
Автор сәнүкерчәкә.

ЦИФРАСЕМ, ФАКТСЕМ, СТАТИСТИКА

җәнә Шупашкарта кәсәл 24 мәшәрән йәкәреш суралнә. Кунашкәлли хуларә – пәрремәш хут. Юпа уйәхән 21-мәшәнче спутник хуларә пурәнәкан икә җемьере йәкәреш кун сүти курнә. Леонидпа Наталья Егоровсен Таисийәпа Егор суралнә. Романпа Юлия Красновсем хәрәчасене Антонина тата Анна ят хунә.

Чәваштат пәлтернә тәрәх, 2016 сүлти утә-аван уйәхәсенче 3000 ытла сынна тулли мар әсә күнә сине куҗарнә. Кәсәлхи виҗсәмәш кварталта штата кәскәтнәрән 1090 сыннан әсәрен кайма тивнә. Республикари 20 пин ытла сын – түлевсәр отпускра. 13 пин ытла хәрарәм вара декрет отпускәнчә ларат. Статистикәна пәчәк предпринимательлөхрә вай хуракансене шута илмесәр хәтәрленә.

Кәсәлхи тәхәр уйәхра Шупашкарта пурәнәкан 45 сынна норовирус ернә. Патәрәл районәнче кун кунлакан 6 сын та җак инфекция җаклатнә. Норовируса Чәваш Енре 2011 сүлта тупса паләртнә. Тухтәрсем асәрханулләрах пулма ыйтасәсә. Вирус ачасен хушшинче уйрәмах хәвәрт саралат. Вәл сүман пахча симәс, улма-сырла, чашәк-тирәк урлә ерет. Пәр-пәрне алә парсан та норовирус җаклатас хәрушләх пур.

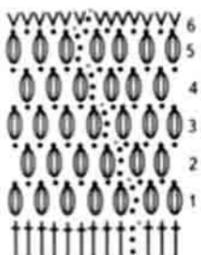
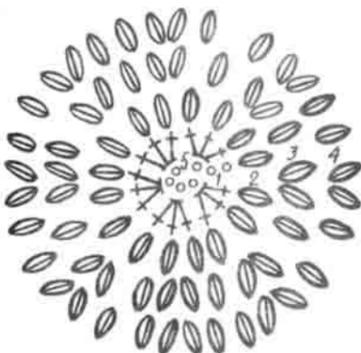
Сирен баллы

АЛ АСТИ

Ашә калпак

Санталәк сивётрә ёнтә, калпак тәхәнма вәхәт ситрә. Лавккара туянас тесен укча нумай тәкакламалла. Хәвәр сыхсан чылай йўнәрех пулө.

Сире илемлө калпак сыхма сөнөтпөр. Ку вәхәта нумай илмө. Лавккара хәвәра киләшекен тәслә хуләнрах сип суйләр, сөкөл туянар. Калпака тәрринчен сыхма пусламалла. Малтан 5 сывләш куҗ тумалла. Унтан еҗе схемәна пәхәнса пурнәҗламалла. Майёпен куҗ хуҗса пымалла. Вёҗсәнче 2-3 рет накидсәр юпапа сыхмалла.

•• сыпәнтаракан юпа
 v- накидсәр юпа
 o- сывләш куҗ
 i- накидлә юпа
 | сипе сөкөл сине хумалла, сөкөле малтанхи рет йәлине чикмелле, сипе саклатмалла та юпа тәршшә туртса кәлармалла. Җакна 4 хут тумалла. Сөкөл сине 9 йәлә пулат. Унтан сипе каллех сөкөл сине хумалла та аһа умәнхи 8 йәлә урлә туртса кәлармалла, сипе саклатмалла, аһа юлашки 2 йәлә витөр кәлармалла. Сөкөл сине 1 йәлә юлат.

ТУЛА ПЁСЕРЕР-И?

«Тунката» торт

2 җамарта, 1 стакан сахәр, 1 стакан варени, савән чухлех турәх, 2 чей кашәкә апат соди, 1,5-2 стакан сәнәх илмелле. Крем валли сур литр хайма, стаканән 14 пайө чухлө сахәр кирлө.

Җамартана сахәрпа ләкамалла, варени, апат соди яһә турәх, сәнәх хушмалла. Чуста сәра пулмө. Аһа формәна ярса духовкәра пёсөрмелле те тәватә икерчө касмалла. Кашнине пылак шыв сапма юрат: варение шывпа хутәштармалла. Крем хатөрлемелле:

ле: хаймапа сахәра ләкамалла. Кашни икерче крем сөрмелле. Тор-та хәвәра киләшнө пек илемлетме пулат.

Яшка

Җуллә мар турәх – сур литр, 1 хәяр, ыхран 2 шәлө, 10 грамм симөс сухан, 15 грамм укроп е петрушка, 10 грамм базилик, тәвар, вөтөтнө хура пәрәс кирлө.

Турәха холодильнике лартмалла. Җав вәхәтра ытти симөсе хатөрлемелле: хәяра хуппинчен тасатмалла, тәваткал тураммалла. Ешөл пахча симөсе вөтөтмелле, ыхрана

та тураммалла. Симөссене турилккене хумалла, сивө турәх яммалла. Тәвар, пәрәс хушмалла.

Купәстаран

200 грамм брокколи купәста, 50 грамм симөс пәрәс, 1-2 помидор, ешөл пахча симөс, 1 җамарта, 10 миллилитр сөт, тәвар, пәрәс, техөмлөх илмелле.

Купәстана шывра пёсөрмелле. Җамартана сөтпе, тәварпа, пәрәспа хутәштармалла, кәпәшкәлантармалла. Формәна пахча симөсе яммалла, җамарта хутәшне тәкмалла та духовкәна лартмалла.

ИЛЕМ САЛОНӨ

Илөртүллө пулма

Хөр-хөрарам илемлө пулма тәрәшат: питне төрлө маска сөрет, пит-куҗне сәрлат, хаклә йышши крем туянат... Илөртүллө куранас тесен хәшпөр саманта шута илмелле.

- ✓ Пөркеленчөксем тухасран пите пыл сөрмелле.
- ✓ Сывәрма ыртас умөн куҗ тавра касторка сәвө сөрмелле.
- ✓ Сўҗ тәкәнма пусласан хупах настойкине сөрмелле.
- ✓ Сөткенне кәларнә лимона сўп-сап витрине ывәтма ан васкәр: унпа алла, чөрнене сәтәрәр.
- ✓ Кушәрханә алла крахмал сөрмелле. Унпа пудра ыраһне те усә курма пулат.
- ✓ Сўҗ час сұлланат-и? Пуҗа сунә хысҗән кашни кун е кун урлә чей сөрмелле.
- ✓ Сырланән тин кәларнә сөткенөпе маска тума пулат. Вәл типө үтлисөмшөн лайәх.
- ✓ Сўҗе хнапа сәрланә чухне 3-4 апат кашәкө какао яма пулат – хөрлөрех төс сәпө.
- ✓ Пуҗ шаклаланма тытәнсан кашни кун жожоба сәвне сөрмелле. Сывәрма ыртас умөн аһа шывпа кәштах хутәштарса пите сөрме юрат. Ку типө тата сисөмлө үтлисөмшөн лайәх.

- ✓ Чөрне төсө улшәнсан апатланас умөн сур сөхөт маларах тәварланә хәярән 1 кашәк шывне ёсмелле.
- ✓ Пит төсне лайәхлатас килсен пылпа тәвартан хутәш хатөрлемелле. Ку үте сәмрәклатат.
- ✓ Лавандән эфир сәвө – антисептик. Вәл пурлөшкесене пөтерме пуләшат.
- ✓ Пите ирхине тата кашине минераллә шывра йөпөтнө сахәр катәкөпе сәтәрмалла. Ку кирек мөнле үтшөн те лайәх.
- ✓ Пөтнөкрөн вөретнө чөйе кашни кун ёҗсен пите көрен төс сәпат, үт лайәхланат.
- ✓ Пите тасатмалли маска: сәмартан саррине лимон сөткенөпе хутәштармалла.
- ✓ Ал үтне сөмсөтөс килсен укуспа үсен-тәран сәвне пөр пек шайлашура хутәштарса сөрмелле.
- ✓ Пурлөшкесем тухса тарәхтарсан панулмине теркәпа хырмалла, пыл кәштах яммалла та пите сөрмелле.
- ✓ Сўҗ сўҗе пулсан сәк маскәна хатөрлемелле: сәмартан саррине кәпәшкәлантармалла, 1 апат кашәкө үсен-тәран сәвө хушмалла.
- ✓ Сўҗ тәкәнсан пуҗа сунә хысҗән вөлтөрен настөйне сөрмелле. 1 апат кашәкө типөтнө вөлтөрене 200 миллилитр вөри шыва ярса лартмалла.

ХАЛАХ МЕЛӨПӨ

Шлаксене кәларма

Организма шлаксемпе токсинсенчен тасатмалла. Мөнле майпа? Чөй хатөрлемелле. Сиплө кураксенчен вөретнөскер сывләха та сирөплетө. Анча халәх мелөсемпе усә куриччен тухтәрпа канашлама ан манәр.

✓ Матрүшкен типөтнө тунине тата сұлсине 10 грамм илмелле, мелисса сұлсипе хутәштармалла /15 грамм/, унтан цитрус симөсән 5 грамм хуппине хушмалла. Аһа вөри шыва ярса вәйсәр сұләм сине 5 минут тытмалла. Сәрәхтарнә хысҗән ёсмелле.

✓ Хырәмләхпа пыршәләха тасаткан чөй хатөрлемөшкөн шәнәр куракән 15-20 грамм сұлси, эстрагонән 10 грамм сұлси кирлө. Типөтнөскерсене вөри шыва ярса вәйсәр сұләм сине 5-7 минут тытмалла. Унтан чөйе ал шәллипе хупламалла та 15-20 минут лартмалла.

✓ 1 апат кашәкө пилөше 1 стакан

вөри шыва ярса 5 минут лартмалла. Шөвеке суршар стакан кунне вифө хутчен ёсмелле.

✓ Типөтнө шәлан сурлине тата хура хурләхана пөр пек шайлашура пәтратмалла. 1 апат кашәкө хутәша 2 стакан вөри шыва ярса 1 сөхөт лартмалла. Аһа суршар стакан кунне 4 хут ёсмелле.

✓ 20 грамм пөтнөк, савән чухлех укроп, 20-шер грамм вөлтөрен, куҗша пуҗ, петрушка, сөнна сұлси илмелле. Вөсене вөтөтмелле, вөри шыва яммалла, ал шәллипе хупласа 5 минут лартмалла. Кун хысҗән шөвеке сәрәхтармалла. Аһа лимон шөвөкө е пыл ярса ёсөме пулат.

ПӨЛӨТӨР-И ЭСИР?

Кәмәлә кәтарат

Асчаксем сынән кәмәлне пөлөс тесе нумай төпчөв ирттерөсө. Хәвәр мөнле сывәрнине сәнәнә-и? Пөлөтөр ёнтө: кашни сын төрлөрен ыртат. Специалистсем сирөплетнө тәрәх, сәпла майпа кәмәлә пөлөме пулат.

① Сывәрнә чухнөчөркуҗсине мөнпө те пулин төревлөс килөт-и? Ку кәмәл тәрүк улшәннине кәтарат. Кунашкәл сынсене шанма юрат. Вөсөм малашләха сирөп куҗпа пәхәсөсө, юлташөсем аһа хисөплөсөсө. Кунашкәл сынсене күрөнтөрме йывәр. Тутә тәссан та ку – нумайләха мар. Вөсөм кирек мөнле улшәнәва та сәмәллән йышәнасөсө.

② Вәрә төвви өвөр хутланса сывәркансене хутлөх, аһлану кирлө. Кунашкәл сынсөм час күренөсөсө, макәрәсөсө. Сәпла майпа сывәрса сын йывәрләх-ран тарма, утиял айне пытанма тәрәшат. Психологсем вөсөне пултәруләх өнөпө аталанма сөнөсөсө. Хөр-хөрарам, сирөп савни е уләшкә сәпла хутланса сывәрәтә пулсан төплөн шухәшләр: эсир унпа ытлашши сирөп мар-и?

③ Хырәм сине «тинөс сәлтәрө» өвөр сывәркансөм – лидерсөм. Вөсөм краватө йышәннә та аһа никама та парасшән мар. Ахәртнөх, мәшәрө ирхинө краватө хөрринчө вәрәнәт. Кун пек сынсөм йәлтәх планлама, пур сөрте те йөрке тумә тәрәшәсөсө.

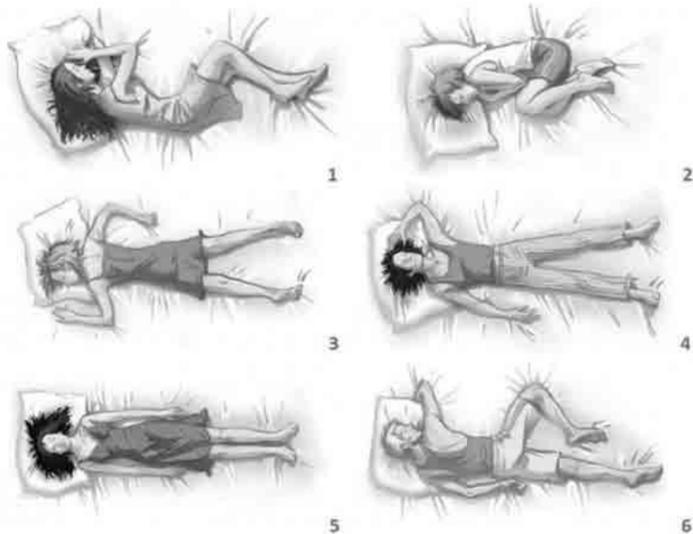
④ Сурәм сине монархсөм сывәрәсөсө. Сәкнашкәл шухәш сарәлнә халәхра. Эсир сәкән пек сывәрәтәр пулсан – саламлатпәр. Вөсөм пурнәсө

хаваслә. Анча сәк сынсөм – кутән, лартнә төллөвө пурнәсәсәсөх, хәйсөм шухәшне өнөнтөрме пултәрасөсө. Вөсөм кирек мөнле ушкәһра та малта. Ытларах чухне арсынсөм сәпла сывәрма юратасөсө. Сәпах хәшпөр хөр-хөрарам та кун пек хуп турттарма кәмәлләт.

⑤ Юпа пек түп-түрө сывәркансөм төллөвө патнө талпәнасөсө, ләпкә кәмәллә паләрасөсө. Вөсөне ыттисенчен тимлөх кирлө. Сирөп кәмәллә, чәкәлтәш сынсөм те юпа пек хуҗкалмасәр сывәрәсөсө.

⑥ Хәшө-пөри сывәрнә чухне пөр чөркуҗсине хуслатат. Ун пек сынсөм кәмәлө час-часах улшәнәт. Вөсөм мыскарасөне юратасөсө. Кунашкәл-лисөм мөн хәтланасса пөлөме сук. Вөсөм иккөленөсөсө, ләпкә пурәнма талпәнасөсө.

Сын сывәрнә чухне минтөре е матраса ыталани те кәмәлә паләртат. Вөсөм хәйсөне хутлөхсөр туясөсө, унашкәллисөне пуләшу, юрату кирлө. Урине хөреслөсө хуп турттаракан сын йәваш кәмәллә, хастарсәр. Аллине сүлөллө тәсса сывәркансөм кәмәлө сирөп мар. Ун пек сын пуласлөхө пирки шухәшламәст, паянхи кунпа пурәнәт.

РЕКЛАМА ТАТА ПЁЛТЕРҮСЕМ

АУ «Издательский дом «Хыпар»
СДАЕТ ПОМЕЩЕНИЯ ПОД ОФИС
НА 3, 6-7 ЭТАЖАХ
 Дома печати.
 Справки по телефонам: 28-83-64, 28-83-70, 56-04-17.

СУТАЙП / ПРОДАЮ

- 4.Немецкие пластиковые окна.** Скидки. Гарантия. Замер. Д-ка – бесплатно. **Т. 8-987-576-65-62.**
- 5.БЛОКИ керамзитобетонные** 20x20x40, 12x20x40, 9x20x40, **полнотельные** 20x20x40. Доставка. Разгрузка. **Т. 89603016374.**
- 7.Гравмассу, песок, щебень,** керамзит, торф, кирпич, чернозем, навоз. Дешево. **Доставка. Т.: 89033581770, 8-927-668-97-13.**
- 13.Гравмассу, песок, керамзит,** бой кирпича. Д-ка. **Т. 89033225766.**
- 14.Немецкие пластиковые окна.** Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка – бесплатно. Без вых. **Т. 8-927-855-83-55.**
- 15.КИРПИЧ** – любой. **Т. 89613393363.**
- 16.ГРАВМАССУ, песок, щебень, керамзит** – недорого. **Т. 89053465671.**
- 35.Пластиковые ОКНА,** металлические **ДВЕРИ. Бесплатно:** замер, доставка, демонтаж. **Гарантия 15 лет. Т. 8-937-391-39-91.**
- 42.Керамблоки** 12x20x40, 20x20x40, **кольца колодезные** – диам. 1,5м; 1м; 0,7м; 0,8м; 0,45м. Доставка. **Бурение. Т.: 89876664140, 89370100141.**
- 58.Сетку-рабицу, заборы, ворота** (кованые, распашные, гаражные), **ДВЕРИ** железные, **ОКНА** пластиковые. Кровля и обшивка домов. КОЗЫРЬКИ, навесы. Строительные работы. Д-ка. Установка. Гарантия. **Льготникам скидки. Т.: 89022881447, 387574. Сайт: metalservis21.ru.**
- 142.ОКНА** – дешево. **Т. 89276684382.**
- 173.Доильные аппараты** – 19500 руб. **Т. 89053419600.**
- 380.Пластиковые ОКНА,** межкомнатные и стальные **ДВЕРИ.** Дешево. Гарантия. **Т. 8-902-328-25-83.**
- 569.ПАМЯТНИКИ, ограды, гробы, венки** (пгт. Вурнары, пгт. Ибреси, с. Кр. Четаи, г. Чебоксары, г. Новочебоксарск). **Т. 8 (8352) 48-10-42.**
- 578.КОРОВ. Т. 89053419600.**
- 594.ТЕПЛИЦЫ** 3x6 – 14000 руб., 3x8 – 18000 руб. **Т. 8-917-666-80-20.**
- 595.ТЕПЛИЦЫ** от производителя по низким ценам. **Т. 48-16-54.**
- 615.Пластиковые ОКНА и ДВЕРИ.** Замер, д-ка – **БЕСПЛАТНО.** Всего от 2900 р./кв.м. **Т. 89278447811.**
- 715.Икё уйәхри Вьетнам әратри сысна җурисем.** Патъярел районёнге. **Тел. 8-909-305-82-31.**

ТУЯНАТАЙП / КУПЛЮ

- 18.Бычков, тёлөк, коров, лошадей.** **Т. 8-962-599-47-06.**
- 39.Бычков, коров, лошадей.** **Т.8-960-310-98-78.**
- 612.Закупаем поросят** 5-20 кг. **Т. 8-967-791-89-05.**
- 694.Бычков, коров, тёлөк, лошадей** – дорого. **Т. 8-961-344-03-82.**

ПУЛАШУ / УСЛУГИ

- 38.Чистка колодцев, скважин.** Водоснабжение. **Т. 8-967-471-50-70.**
- 43.БУРЕНИЕ скважин** «под ключ». Гарантия. **Т. 8-927-668-43-82.**
- 77.НАТЯЖНЫЕ ПОТОЛКИ** за 1 день. **Т. 8-937-397-24-42.**
- 87.Чәнкә ТАМАДА.** **Т. 89373935779.**
- 152.Бурение скважин на воду.** **Т. 8-960-302-12-93.**
- 290.Бурение скважин на воду.** **Т. 8-961-348-62-53.**
- 658. Пластиковые ОКНА,** двери, натяжные потолки, кровля, фундамент, бани. **Т. 89276672088.**
- 690.Парапсихолог,** потомственный экстрасенс **Алина Фада,** дочь финалиста "Битвы Экстрасенсов" **Алексея Фада.** Помогу в трудной ситуации. Защита, амулеты, обереги. **Тел. 89093002277.**

ЁҢ / РАБОТА

665.Требуются КАМЕНЩИКИ в Москву. Оплата своевременная. **Т. 8-937-391-78-03.**

КУЛАСА ВИАМЕЛЛЕ

Кәткәсем еплерех кешәлтеттине виҗе кун сәнарәм. Планерка та, канашлу та җук. Пәрех пурте ёҗлесҗе!
 * * *
 – Каләр-ха: мән хистет сире кашни кун эрех күпме?
 – Нимән те, эпә хамән ирәкпе.
 * * *
 – Эпә пиләк хутчен авлантәм! Хәрарәма мән кирлине халә пите лайәх пеләтәп.
 – Мән кирлә вара?
 – Йөркеллә арсын!

«Мунчара сәвәннипе җыләх...», ват. сәм.	Театрти «арена»	Куҗ тухтарә
«Ана никам та курмасть, пурте илтесҗе», туп.юмах	«... пулар-и», кәларәм	1
Иранән тәп хули	Чәваш Республикинчи юханшыв	Канада ялавә синче җак йывәҗ сулҗине үкернә
Джинс шалавар җеленә пәрремеш җын	«Сон в начале тумана», «Айвангу» хайлавсен авторә	«Лаша... хуҗаран килет», ват.сәм.
Вәл ёҗкә хыҗҗән тепәр кунхине пулат	Кавказра – аул, Бурят Республикинче вара?	Ун хыҗҗән виҗ пусләх илем кәрет теҗҗе
Айван /син./	Вәл ёҗкә хыҗҗән тепәр кунхине пулат	«Сенә...», Комсомольски районёнчи ял
2	Айван /син./	Расҗейри сүллешне сикен палла спортсмен
Лютеран чиркәвёнчи паҗашка мәнле чёнеҗҗе?	Нимёҗ автомобилә	Космоса вёҗет
Ку кайәкән сәмарти чәхәннинчен те усәлләрах	Тропик симёҗе	«Девятые...», Джонни Депп үкерённә фильм
Марина Цветаёвән сәвви	Хёвелтухәҗ сёршывёнчи пылак җимёҗ	Ана сәмран йава-лаҗҗе
Сурәхән "мәшәрә"	Анис вәрринчен хатәрленә ёҗме	«Суркунне... пулмасан кәркунне пуян пулан», ват. сәм.
Уләмран хатәрленә ку си-пуҗа Францире шухәшласа кәларнә	100 сотка	Кавказ халапёсенчи паттәр салтак
Чәваш Енре тухсатәнә хәрарәмсен журналә	«...па», балетра ташша җапла калаҗҗе	3
«Шурә мәкарән пурт шәтәк», туп. юмах	Вәл ыра мара тугуя теҗҗе	Ане - сёр, атте кам?
Вәл ёнсе хыҗҗине пулмась	Сәк кәрпе пәттинә чәвашсем ёлөкөх кәмәлләнә	Артистсен ушкәнә
Кам арәм-лат?	Сенә шәпәр мәнле шәлат?	Араб сёршывёнчи музыка инструменчә
4	4	Тәм сутса мән илме сук?
Вәл ёнсе хыҗҗине пулмась	Сәк кәрпе пәттинә чәвашсем ёлөкөх кәмәлләнә	Иртнә номерти сканворд хуравёсем

Иртнә номерти сканворд хуравёсем
СЫЛТАМАЛЛА: сак – сахал – мунчала – саламат – акәлчан – Вианка – Ивнев – ашар – «Арсын» – чей – «савни» – Данила – пакша – илемлә – Охотск – лиру – НАТО – шәнкәрч – Якин – автан – чиен – «Арена» – Утесов – РАИ – лав – Алмазов – ача.
АЯЛАЛЛА: «качча» – Спартак – Кишинев – Московский – лачака – Маяк – лавр – Иаков – епле – анис – Чили – йәла – Айдахо – Яковлева – нудо – люкс – помело – Хуан – ташә – Ключников – суши – әнлану – нячыгар – аппа – түме – Иовлева – сәхман – айвана – Ая.